

Баранська К.В., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Ярмолук Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Інновації в індустрії гостинності на гірськолижних курортах (на прикладі курорту Куршавель)

У сучасних умовах зростаючої конкуренції на світовому туристичному ринку та глобальних викликів, зокрема пов'язаних із змінами клімату, питання стійкого розвитку та впровадження інновацій в індустрію гостинності набувають особливої актуальності. Гірськолижні курорти, як важлива складова зимового туризму, мають не лише задовольняти потреби відпочивальників у високоякісному сервісі, але й відповідати екологічним стандартам та адаптуватися до змін у науково-технологічному прогресі.

Курорт Куршавель, що входить до всесвітньо відомого об'єднання «Три долини» у Франції, є яскравим прикладом ефективного поєднання інноваційних підходів до організації відпочинку з принципами стійкого розвитку. Туристичні потоки до Куршавелю мають виразний міжнародний характер. Основними країнами-джерелами туристів є Франція, Велика Британія, Бельгія, Швейцарія, а також держави Близького Сходу (особливо ОАЕ, Саудівська Аравія) та Азії (зокрема Китай). Наявність високого класу готельної інфраструктури, зручна транспортна доступність (включаючи приватне авіасполучення через альтипорт) та імідж елітного курорту зумовлюють значну частку платоспроможних туристів, що належать до преміум-сегменту [6].

Гірськолижний курорт Куршавель демонструє яскраво виражену сезонність туристичних потоків, що зумовлена природно-кліматичними умовами, святковими періодами та особливостями функціонування гірськолижної інфраструктури. Основний туристичний сезон припадає на зимовий період – з початку грудня до середини квітня, коли забезпечено стабільний сніговий покрив, а всі підйомники та траси функціонують у повному обсязі. Пік відвідуваності спостерігається у періоди різдвяно-новорічних свят (кінець грудня – початок січня) та під час шкільних канікул у лютому, коли рівень завантаженості засобів розміщення сягає понад 85-90%. На межі сезону – в листопаді та наприкінці квітня – туристичний потік різко знижується через погіршення снігових умов, а частина готельної та інфраструктурної мережі тимчасово припиняє свою діяльність. У літній період Куршавель також залишається туристичним напрямом, однак із суттєво меншою кількістю відвідувачів. Літній сезон орієнтований переважно на активний відпочинок, такий як гірський туризм, велосипедні маршрути, парашутизм і спа-відпочинок, що приваблює іншу категорію туристів – менш масову та більш індивідуалізовану [5].

Однією з основних практик організації відпочинку на курорті є комплексний підхід до обслуговування гостей. Куршавель пропонує різноманітні варіанти активного відпочинку, що включають не лише катання на лижах та сноубордах, а й інші зимові види спорту, такі як сноутюбінг, пірнання з аквалангом, снігоходи тощо. Крім того, всесезонним є наступні пропозиції: катання на велосипедах, гірських аквапарк, SPA-процедури та фітнес, боулінг, відвідування культурної та природної спадщини, риболовля, верхова їзда, ковзани, вечірки, спортивне орієнтування, басейн, йога та багато іншого [1].

У регіональному вимірі Куршавель є джерелом значних податкових надходжень до місцевих бюджетів, а також стимулює розвиток малого і середнього бізнесу в сферах готельно-ресторанного обслуговування, транспорту, торгівлі, будівництва та сезонної зайнятості. За підрахунками французьких дослідницьких центрів, лише зимовий сезон забезпечує робочі місця для тисяч осіб, зокрема у сфері обслуговування, технічної підтримки трас, а також у туристичних агентствах та об'єктах дозвілля.

Враховуючи масштаби туристичних потоків, для гірськолижних курортів вкрай важливим є дотримання концепції стійкого туризму, який передбачає мінімізацію негативного впливу на довкілля, раціональне використання ресурсів, залучення місцевого населення до туристичних процесів, а також створення умов для довготривалого функціонування туристичних об'єктів без виснаження території чи спотворення її автентичності. Зокрема, Куршавель активно впроваджує різноманітні екологічно відповідальні ініціативи, спрямовані на збереження унікального природного середовища регіону. Серед основних напрямків екологічної діяльності курорту особливу увагу приділено розвитку «зеленого» транспорту. Курорт надає безкоштовні електричні трансфери, заохочуючи туристів відмовитися від використання приватних автомобілів і знижувати свій вуглецевий слід. Переробка відходів є ще одним важливим аспектом екологічної політики курорту. Встановлені суворі програми з переробки та ініціативи з мінімізації відходів, зокрема, через відмову від одноразового пластику в більшості місць загального користування. Щодо енергетичних ресурсів, Куршавель сприяє переходу на відновлювані джерела енергії. У кількох будівлях курорту встановлено сонячні панелі та геотермальні системи опалення, що дозволяє зменшити залежність від викопного палива. У ресторанах курорту широко застосовуються принципи сталого споживання, включаючи використання місцевих та органічних продуктів, а також зменшення

використання хімічних засобів для прибирання. Курорт також співпрацює з постачальниками, які дотримуються екологічно чистих методів виробництва [4]. Куршавель пропонує низку екологічно чистих заходів, що дозволяють туристам насолоджуватися природою, не завдаючи їй шкоди. Піші прогулянки та екологічні тури є відмінним способом познайомитися з природною красою Альп без значного впливу на навколишнє середовище.

Індустрія гостинності на гірськолижних курортах активно трансформується під впливом новітніх технологій, змін у споживчих потребах та глобальних трендів сталого розвитку. Інноваційні підходи стають ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності та привабливості туристичних destinations, забезпечуючи гостям не лише комфортний відпочинок, а й унікальний досвід перебування.

Одним із основних напрямків інновацій є інтеграція цифрових технологій в організацію відпочинку. Сучасні мобільні додатки та онлайн-платформи дозволяють туристам ефективно планувати свій відпочинок, не виходячи з дому. Від бронювання квитків на підйомники до оренди спорядження – усе можна зробити через смартфон. Мобільні додатки можуть також включати карти курортів, прогноз погоди, а також реальне часове відстеження стану трас і черг на підйомниках. Це значно спрощує процес планування, знижує стрес і покращує користувацький досвід.

Так, компанія Digital Social Retail ще у 2017 р. оголосила, що Courchevel Tourisme замовила платформу Social Retail для підключення гірськолижного курорту Куршавель. Завдяки цьому гірськолижний курорт зміг передавати точну інформацію про безпеку, погоду та інші важливі теми на мобільні телефони жителів і туристів з точністю до кількох дециметрів. Важливо відзначити, що перед отриманням сповіщень жителі та туристи надавали свою попередню згоду. Зокрема, ця установка стала першою у світі [3].

Окремо слід виділити, що туристичний ринок дедалі більше орієнтується на персоналізацію, що зумовлює зростання ролі штучного інтелекту (ШІ) у сфері організації відпочинку. Технології ШІ надали можливість ефективно вирішувати низку складних управлінських завдань, зокрема оптимізацію потоків туристів, прогнозування попиту, автоматизацію рутинних процесів, а також гнучке управління ціновою політикою. Одним із прикладів успішного впровадження ШІ на гірськолижному курорті Куршавель є використання чат-ботів і віртуальних асистентів у комунікаційних каналах з клієнтами. Завдяки аналізу індивідуальних вподобань відвідувачів, інтелектуальні системи можуть формувати оптимальні пропозиції в режимі реального часу та забезпечувати цілодобову підтримку, що значно підвищує рівень задоволеності туристів і сприяє формуванню лояльності до бренду курорту [2].

Крім того, рекомендує звернути на такі інноваційні підходи в індустрії гостинності на гірськолижних курортах, як: інтелектуальні системи моніторингу та управління, що не тільки підвищать ефективність роботи курортів, але й забезпечити безпеку та комфорт відпочиваючих, зокрема, автоматизовані системи для відстеження стану снігового покриття, температури повітря та інших погодних умов дозволяють курортам оперативно коригувати стан трас і забезпечувати їх безпечність для катання; персоналізація пропозицій, завдяки системі обробки даних, що дозволяє запропонувати кожному туристу відповідний рівень складності трас, забронювати інструкторів чи порадити ідеальні часи для відвідування курорту; технології віртуальної реальності для відпрацювання навичок гірськолижного катання тощо.

Отже, дотримання концепції стійкості у туризмі та впровадження інноваційних підходів дозволяє не тільки підвищити комфорт і безпеку туристів, а й забезпечити сталий розвиток гірськолижних курортів, що відповідають вимогам сучасного ринку.

Список використаних джерел:

1. All our activities. Courchevel. URL: <https://courchevel.com/en/activites/activites-ete/> (дата звернення: 23.04.2025).
2. A New Era of Service at Ski Resorts: Modern Technologies Changing the Format of Winter Holidays. AI Time Journal. URL: <https://www.aitimejournal.com/a-new-era-of-service-at-ski-resorts-modern-technologies-changing-the-format-of-winter-holidays/51290/> (дата звернення: 23.04.2025).
3. Digital Social Retail “Holosfind” Will Connect the Prestigious Ski Resort of Courchevel in France. SOCIAL RETAIL. URL: <https://www.digitalsocialretail.com/digital-social-retail-holosfind-will-connect-the-prestigious-ski-resort-of-courchevel-in-france/> (дата звернення: 23.04.2025).
4. Environmental protection in Courchevel. Courchevel. URL: <https://courchevel.com/en/la-protection-de-l-environnement-a-courchevel-l-ete/> (дата звернення 23.04.2025).
5. Répartition de la fréquentation des domaines skiables en France durant la saison 2023/2024, selon la période de l'année. statista. URL: <https://fr.statista.com/statistiques/810592/clientele-des-domaines-skiables-par-periode-france/> (дата звернення: 07.04.2025).
6. Répartition des journées-skieurs selon la taille des stations en France entre 2019 et 2024. statista. URL: <https://fr.statista.com/statistiques/1560152/repartition-skieur-taille-station-de-ski-france/> (дата звернення: 23.04.2025).

УДК 796.51

Вакулович А.В., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку спортивного ТА екстремального туризму в Україні

Україна володіє потенціалом для спортивного й екстремального туризму, оскільки на її теренах розташовані Карпати та інші місця, які можна задіяти для цього. Однак, на шляху розвитку цього виду туризму існують перешкоди через військовий стан в Україні, бо бойові дії становлять загрозу для збереження туристичної інфраструктури. Незважаючи на це, держава виявляє стійкість та готовність до розвитку спортивного та екстремального туризму. Розвиток спортивного туризму, окрім того, закладає підґрунтя для організації екологічного, активного, екстремального та інших видів природозважального туризму. Адже наявність досвідчених гідів-провідників, які знаються на подоланні природних перешкод, гарантує безпечну подорож.

Для України спортивний туризм – один із перспективних напрямків, адже сприятливі умови для його розвитку наявні в усіх регіонах країни. Природно-географічне положення України сприяє організації різних видів цього туризму, адже він може включати в себе безліч спортивних та екстремальних розваг. Наприклад, Карпати – чудове місце для зимових видів спорту, піших прогулянок горами, велосипедних маршрутів та багато іншого. Річки Дністер, Південний Буг та Черемош ідеально підходять для кайтбордингу чи дайвінгу.

Спортивний туризм – це вид активного дозвілля, котрий зацікавлює багатьох людей. Цей вид відпочинку також користується популярністю, бо не вимагає значних фінансових вкладень чи обов'язкових природних здібностей. Зокрема, «рафтинг – найулюбленіший вид екстремальних водних розваг в Україні. Це – екстремальний спуск гірською річкою на каное або спеціальному плоту. Зазвичай виділяють такі варіанти рафтинг-турів: одноденні та багатоденні. Сплав має чудові перспективи розвитку, завдяки розгалуженій мережі українських річок. І практично усі, придатні для рафтингу, локації вже облаштовані і використовуються туристами для сплавів» [5, с. 135].

Нині спортивний та екстремальний туризм в Україні – це зовсім не лише активне дозвілля та екстремальні пригоди. За останнє десятиріччя туристичні маршрути набули більшої щільності, а також стали різноманітніші на варіанти. Це в свою чергу не може залишити байдужими величезну кількість поціновувачів спортивного туризму, що своєю чергою свідчить про прогрес індустрії. «Можна сміливо стверджувати, що екстремальний туризм відкриває двері до найчарівніших місць України та дарує незабутні відчуття для відвідувачів. Водночас, він завжди несе в собі певні ризики, через що потребує серйозної фізичної та психологічної підготовки. До найвідоміших різновидів екстремального туризму належать спелеотуризм, сплав по річках, піші ходи, альпінізм і скелелазіння» [4, с. 100].

Для прикладу, «сучасний гірський туризм в Україні сягає корінням у більш ніж столітню історію, що підтверджується численними документальними свідченнями. Проте, на сучасному етапі прогрес екстремального гірського туризму ґрунтується, передусім, на розвитку об'єктів туристичної інфраструктури, зорієнтованої на платоспроможного та вимогливого клієнта (готелі й пансіонати для середнього класу, туристичні бази з відповідним рівнем обслуговування поблизу гірських курортів, а також інші необхідні об'єкти інфраструктури – медичні заклади, пункти прокату спорядження та інше). Важливою складовою є й розвиток інженерної та транспортної інфраструктури, забезпечення водними та енергетичними ресурсами» [2, с. 146].

Основна риса спортивного та екстремального туризму полягає в його взаємодії з природою та відносно скромних обсягах капіталовкладень. Через це спортивний туризм відкриває багато можливостей для розвитку в умовах економічних труднощів. Ключова проблема, з якою зустрічається ця індустрія – це недосконалість інфраструктури. У багатьох туристичних локаціях відсутні або перебувають у занедбаному стані необхідні об'єкти, включаючи стадіони, ацени, басейни, спортивні майданчики, траси для змагань, спортивні школи та інші елементи інфраструктури, що необхідні для організації та проведення багатьох різних спортивних заходів. Це створює обмеження для спортивного туризму.

Основні негаразди розбудови спортивного та екстремального туризму в Україні наразі такі: недостатній розвиток інфраструктури, вплив воєнних дій, малоефективний маркетинг, висока вартість турів, низький рівень обізнаності. Зокрема, розвиток такого туризму в Україні відчуває на собі серйозні перетворення. Зокрема, втрачають колишню значущість такі аспекти спортивного туризму, як його соціальна спрямованість та масовість, державне фінансове сприяння, у тому числі дитячо-юнацькому туризму, а також система підготовки спортивних та громадських туристичних спеціалістів. Ці зміни викликані різними факторами, як такими, що не залежать від нас, так і такими, що є результатом певних рішень.

Останніми роками спостерігаємо суттєве зменшення кількості сходжень на високі вершини. Ще одним чинником, що вплинув на це, став воєнний стан. Значна частина районів, що користувалися великою популярністю, та подорож до яких була відносно недорогою, стали недоступними з 2014 року. Нові перспективні райони наразі розвиваються та освоюються надзвичайно повільно. Через це «походи, як відомо, супроводжуються певними ризиками. У наш час ці ризики значно збільшилися через появу: вибухових пристроїв, мінних полів, обстрілів стрілецькою зброєю, бомбардувань, артобстрілів та мінометних атак. Варто розуміти, що навіть після завершення активних бойових дій на певній території (або її частині), ці райони ще довго залишатимуться небезпечними (або ж з обмеженою можливістю використання) для спортивних заходів, зокрема, через наявність незнешкоджених боєприпасів та інших вибухових предметів, що лишилися після війни. Також слід враховувати, що мінна загроза може існувати навіть у регіонах, віддалених від лінії зіткнення» [1, с. 94].

Разом з тим, спортивний туризм в Україні відкриває низку перспектив, ключовими з яких виступають: збільшення попиту, ініціативи на державному рівні, покращення інфраструктурних об'єктів. На нашу думку, спортивний туризм має перспективи для розвитку в Україні. Органи державної влади можуть заохочувати інвесторів для вкладення коштів у спортивну інфраструктуру. Крім того, уряд може співпрацювати з місцевими громадами для популяризації місцевих локацій для спортивного та екстремального туризму та створення сприятливих умов для туристів. Зокрема, «за умови грамотного підходу розвиток екстремального туризму в горах може стати каталізатором для зростання внутрішнього туризму, а якщо вдало застосувати маркетингові стратегії та організувати ефективну рекламну кампанію на міжнародній арені – то й міжнародного. Це, в свою чергу, забезпечить збільшення надходжень до державної скарбниці та сприятиме поширенню позитивного іміджу країни та окремих регіонів на глобальному ринку туристичних пропозицій» [2, с. 146].

Вважаємо, що для покращення стану спортивного та екстремального туризму в Україні, слід усунути перепони, які гальмують його. Зокрема, існує потреба у вдосконаленні інфраструктури, яка ще недостатньо розвинена, особливо в регіонах з перспективами для такого туризму. Крім того, створення відповідної інфраструктури в областях, де цей вид туризму недостатньо розвинений або відсутній, є нагальним. Для прикладу, подальший розвиток туристичної галузі на Львівщині, яка межує з країнами ЄС, насамперед залежатиме від наявних ресурсів та загального курсу державної політики в цій сфері. Не менш важливими чинниками є: розбудова інфраструктури, що забезпечує туризм, створення якісних умов для розміщення мандрівників, розвиток транспортних мереж та легкий доступ до туристичних послуг. Це передбачає активне залучення молоді до здорового способу життя, організацію різноманітних спортивних подій та туристичних походів. Варто розробляти більше пішохідних та велосипедних маршрутів різної складності, а також облаштовувати гірські та гірськолижні траси для альпіністів і прихильників зимових видів спорту.

Отже, попри труднощі, які більшою мірою породив воєнний стан в Україні, розвиток спортивного та екстремального туризму продовжується завдяки інтеграції з європейськими структурами та багатства країни, які дозволяють знайти нові шляхи розвитку. За умов підтримки даної сфери та її фінансування, Україна може одним із основних напрямків спортивного та екстремального туризму у Європі, якщо це відповідно розвивати у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Васильєв Ю.К., Ковальов О.В. Основні проблеми спортивного туризму в Україні в умовах військового стану. Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти: матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 квітня 2023 р. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХПІ», 2023. С. 90-101.
2. Дьяков К.В., Цвілий С.М. Гірські види екстремального туризму: сучасний стан та перспективи розвитку. Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 14-15 листопада 2024 р.: колектив авторів. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. С. 144-147.
3. Кізюн А.Г. Ландшафтні осередки екстремального туризму: зарубіжний досвід та розбудова в Україні. *Landscape Science*. 2023. №4 (2). С. 79-84.
4. Кухтій А., Лабарткава К. Сучасний стан розвитку екстремального туризму в Україні в контексті зростання туристичної привабливості регіону. Альтернативний туризм: матеріали науково-практичного семінару (30 вересня 2022 року, м. Львів, ЛДУФК ім. І. Боберського). Львів, 2022. С. 98-101.
5. Паньків Н., Дрозд Н. Тенденції розвитку екстремального туризму в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2022. №312(6 (1)). С. 130-145.

УДК 338.48

Велика І.С., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Спортивний туризм в Україні: виклики, можливості, перспективи

Спортивний туризм є важливою складовою фізичної культури та активного відпочинку, який поєднує в собі фізичну активність, дослідження природного середовища та розвитку особистих якостей через участь у спортивних заходах. Він відіграє ключову роль у формуванні здорового способу життя, соціалізації громадян та збереженні природної і культурної спадщини. Завдяки багатству природних ресурсів, Україна має значний потенціал для розвитку різних видів спортивного туризму, включаючи пішохідний, водний, велотуризм, альпінізм тощо. Водночас ефективний розвиток цієї галузі потребує належної інфраструктури, підготовлених кадрів, популяризації на державному рівні та дотримання принципів сталого розвитку. Таким чином, спортивний туризм є не лише формою дозвілля, а й дієвим інструментом оздоровлення населення та економічного підйому регіонів. Спортивний туризм в Україні має потужний потенціал завдяки унікальним природним ресурсам, культурній спадщині та зростаючому інтересу до активного способу життя. Для його ефективного розвитку необхідне поєднання державної підтримки, інвестицій в інфраструктуру, екологічної відповідальності, популяризації через сучасні інформаційні технології та інтеграції культурних елементів. Комплексний підхід до розвитку цієї сфери дозволить підвищити її конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Карпати - це одна з найбільш популярних природних зон для спортивного туризму в Україні. Вони розташовані на заході країни і мають всі умови для різноманітних видів активного відпочинку від гірськолижного спорту до пішохідних та велосипедних походів. Також це основний центр зимового туризму в Україні, де розташовані численні гірськолижні курорти. Ці курорти забезпечують ідеальні умови для зимових видів спорту, таких як лижний спорт, сноубординг, катання на санках і снігоходах. Маршрут до гори Говерла - найвища точка України 2061 м над рівнем моря. Це один з найпопулярніших туристичних маршрутів в Карпатах, що проходить через лісові масиви та мальовничі ущелини. Підйом на Говерлу - це не тільки спортивний виклик, але й можливість насолоджуватися дивовижними панорамами.

До 2014 року Крим був одним із важливих центрів спортивного туризму в Україні. Зокрема, Кримські гори, річки та природні резервати створювали ідеальні умови для гірськолижного туризму, альпінізму, пішохідних походів та водних сплавів. Однак через політичну ситуацію багато можливостей стало обмеженим. Однак варто зазначити, що Крим був і залишатиметься важливою частиною української туристичної спадщини.

Кримські гори з їх складними скелястими маршрутами та крутими підйомами були поширені серед альпіністів і скелелазів. Ай-Петрі - популярна серед альпіністів гора з різноманітними маршрутами для скелелазіння.

Україна має багаті водні ресурси, що сприяють розвитку водного туризму. Річки країни, такі як Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець, є чудовими місцями для сплавів, каякінгу, рафтингу та інших водних видів спорту. Річка Дніпро - одна з найбільших річок Європи, є важливим ресурсом для водного туризму. Сплави на байдарках та каное, а також рафтинг є популярними видами відпочинку. Маршрути по Дніпру проходять через міста, історичні пам'ятки та заповідні території.

Чорнобильська зона також приваблює туристів, цікавих до пішохідних походів і вивчення наслідків техногенних катастроф. Крім того, лісові масиви в цих областях мають природні об'єкти та історичні пам'ятки.

За статистикою Міністерства культури та туризму України, спортивний туризм складає приблизно 5-7% від загальної кількості туристів. Це все ще невелика частина, але зважаючи на велику кількість природних ресурсів, цей сектор має великі перспективи для розвитку.

У 2021 році за даними Державної служби статистики України кількість туристів, які брали участь в спортивних заходах, досягла майже 2,5 млн осіб, з яких 10-12% складали іноземні туристи. Основною причиною цієї тенденції є зростання популярності таких видів активного відпочинку, як гірськолижний туризм, велопохід, рафтинг, пішохідні тури, альпінізм тощо.

Незважаючи на складну економічну та безпекову ситуацію, спортивний туризм в Україні демонструє зростання:

- З кожним роком зростає кількість аматорських клубів, секцій та гуртків спортивного туризму в містах та селищах.

- Проводяться регіональні та всеукраїнські змагання, зокрема Чемпіонати України зі спортивного туризму та змагання серед учнівської молоді (наприклад, "Зліт туристів-красзнавців").

- В умовах війни туризм адаптується: популяризується внутрішній туризм, активізується краєзнавча та патріотична складова.

Основні досягнення спортивного туризму в Україні представляють:

- Активна участь українських туристів у міжнародних змаганнях. Українські команди та окремі спортсмени щороку представляють країну на престижних міжнародних змаганнях зі спортивного туризму, пригодницьких перегонів (adventure racing), орієнтування та гірських походів. Серед популярних міжнародних заходів, у яких беруть участь українці: International Adventure Racing Series (наприклад, у Польщі, Словаччині, Латвії); European Rogaining Championship (рогейн — вид орієнтування); Balkan Outdoor Adventure Challenge.

- Природні локації як повноцінні спортивні майданчики. Карпати, Поділля, Полісся, Слобожанщина — це не лише туристичні перлини України, а й ідеальні платформи для тренувань і змагань. У Карпатах активно функціонують гірські туристичні маршрути різної складності, що використовуються як для аматорських походів, так і для професійної підготовки. На Поділлі популяризуються печери (наприклад, Млинки, Оптимістична), що використовуються для спелеотуризму. У Поліссі розвиваються маршрути для вело- та пішохідного туризму в межах природоохоронних територій (Поліський природний заповідник, Шацький НПП).

- Туристичні маршрути як інструмент військово-патріотичної підготовки. З початком воєнних дій зросла потреба у фізичній, психологічній та практичній підготовці населення до екстремальних умов. Спортивні походи та орієнтування стали частиною підготовки курсантів, тероборони, юнацьких організацій (наприклад, «Пласт», «Джура», курси з виживання). Туристичні змагання часто включають елементи, які моделюють умови виживання в польових умовах: розпалювання вогню, облаштування табору, переправа через річку, перша допомога. Шкільні гуртки туристичного профілю орієнтовані на розвиток витривалості, орієнтації на місцевості, роботи в команді — це також елементи національної оборонної культури.

Спортивний туризм в Україні є перспективною і соціально значущою галуззю, яка поєднує фізичну активність, пізнання навколишнього середовища, патріотичне виховання та розвиток місцевих громад. Завдяки унікальним природним ресурсам, багатій культурній спадщині та зацікавленості суспільства в активному способі життя, ця форма туризму має великий потенціал для подальшого зростання.

Незважаючи на виклики воєнного часу, в Україні зберігається і навіть посилюється інтерес до внутрішнього спортивного туризму, що виявляється у зростанні кількості туристичних клубів, заходів для молоді, міжнародних контактів і використанні природних територій як тренувальних майданчиків.

Ключовими напрямками подальшого розвитку мають стати:

- підтримка на державному рівні через програми фінансування, законодавчі ініціативи та освітні реформи;
- модернізація інфраструктури й створення умов для безпечного перебування туристів у природному середовищі;
- активне використання цифрових технологій для навігації, планування маршрутів і популяризації туризму;
- розвиток міжнародного співробітництва, залучення іноземних інвесторів і туристів;
- інтеграція елементів спортивного туризму в шкільну та позашкільну освіту.

Таким чином, спортивний туризм в Україні — це не лише спосіб активного відпочинку, а й важливий елемент національного відродження, економічного розвитку, патріотичного виховання та збереження довкілля. Комплексна підтримка цієї сфери сприятиме формуванню сильного, свідомого та здорового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Городня Т.А., Щербак А.Ф. Економіка туризму: теорія і практика. URL: <http://catalog.puet.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:18970>
2. Дехтяр В. Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1642450
3. Оздоровчо-спортивна діяльність. URL: https://tourlib.net/books_ukr/maslyak-rekr8-2.htm
4. Особливості організації спортивного туризму. URL: <https://privetstudent.com/kursovyve/kursovyve-po-turizmu/4212-osobennostiorganizacii-sportivnogo-turizma.html>
5. Туристичний ринок України: сучасний стан, тенденції, перспективи. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/lubiceva.htm

Грабіна А.О., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Ярмолюк Д.І., ст. викл. кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Проблеми та напрями підвищення ефективності менеджменту туристичних підприємств (на прикладі готелю Hilton Kyiv)

У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та високого рівня конкуренції туристична галузь зазнає значних змін, що вимагає постійного вдосконалення системи управління туристичними підприємствами. Готельний бізнес, як важлива складова туристичної інфраструктури, відіграє ключову роль у формуванні привабливості країни для туристів. Особливої уваги заслуговує менеджмент готелів, які функціонують в умовах постійної конкуренції, змін у попиті та нестабільності зовнішнього середовища. Високий рівень сервісу, престиж бренду, зручне розташування та сучасна інфраструктура забезпечують йому конкурентну перевагу на українському ринку. Однак, навіть за таких умов, готель не застрахований від проблем, які притаманні всій галузі [2].

Маркетинг туристичних DESTINACIЙ можна визначити як процес управління, в рамках якого органи управління DESTINACIЯМИ і галузь визначають цільові групи туристів, встановлюють з ними комунікацію з метою з'ясувати і вплинути на їх бажання, потреби, мотивацію, переваги, відносини, пов'язані з прийняттям численних рішень про подорож; а також формують і адаптують туристичний продукт відповідно до потреб туристів і для досягнення їх максимального задоволення [3].

Усі процеси із проектування, забезпечення та збереження якості туристичного продукту мають бути об'єднані в систему управління якістю. Управління якістю туристичних послуг вимагає системного підходу, що передбачає інтеграцію всіх процесів і функцій, спрямованих на забезпечення високої якості обслуговування [1].

Однією з головних проблем сучасного менеджменту є складність адаптації до змін зовнішнього середовища. Готель Hilton Kyiv, як і інші підприємства туристичної сфери, стикається з рядом викликів:

1) нестача висококваліфікованих працівників у сфері гостинності; 2) низький рівень цифровізації, що ускладнює аналітику, комунікацію та обслуговування клієнтів; 3) вплив зовнішніх факторів значно знижує туристичну активність та створює додаткові ризики для бізнесу; 4) фінансові труднощі: висока вартість утримання готелів преміум-класу, необхідність в інвестиціях у оновлення номерного фонду, маркетинг та безпеку.

Для покращення управління туристичними підприємствами, зокрема готелями на зразок Hilton Kyiv, необхідно впроваджувати сучасні інструменти та підходи. Серед основних напрямів можна виділити такі:

- цифровізація управлінських процесів – запровадження автоматизованих CRM-систем, мобільних додатків для обслуговування клієнтів, онлайн-бронювання, систем зворотного зв'язку дозволяє покращити якість обслуговування та зменшити навантаження на персонал; інвестиції в людський капітал – проведення тренінгів, семінарів, програм обміну досвідом з іншими готелями мережі сприятиме професійному зростанню працівників та підвищить їх мотивацію; маркетингові інновації – використання соціальних мереж, таргетованої реклами, партнерських програм з туристичними агентствами сприятиме залученню нових клієнтів; стратегічне планування – розробка адаптивних та антикризових стратегій, заснованих на глибокому аналізі ринку, допоможе своєчасно реагувати на виклики та ефективно розподіляти ресурси; розвиток внутрішнього туризму – урахування потреб українських туристів, розробка спеціальних пропозицій дозволить зменшити залежність від іноземних гостей.

Отже, успішне функціонування туристичного підприємства, зокрема готелю Hilton Kyiv, значною мірою залежить від ефективності менеджменту, здатного гнучко реагувати на зміни, впроваджувати інновації та орієнтуватися на клієнта. Аналіз проблем та визначення перспективних напрямів вдосконалення управління дає можливість підвищити конкурентоспроможність підприємства, покращити якість послуг і забезпечити стабільний розвиток навіть в умовах нестабільної економічної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Долинська О. О., Біницька О. П., Гільберг Т. Г. Управління якістю туристичних послуг: сучасні тенденції. Економіка та суспільство. 2024. № 65.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4396/4326> (дата звернення: 11.04.2025).
2. Учасники проєктів Вікіпедія. Багатофункціональний комплекс «H-Tower» – Вікіпедія.
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Багатофункціональний_комплекс_«H-Tower»
3. Головчук Ю. О., Мороз С. Р., Цесьців Д. С. Управління туристичними DESTINACIЯМИ: інноваційні маркетингові підходи. Туризм та готельно-ресторанна справа. 2022. № 5.
URL: https://www.researchgate.net/publication/365485466_Upravlinna_turisticnimi_destinaciami_innovacijni_marketingovi_pidhodi (дата звернення: 11.04.2025).

Гришук К.Б., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Науковий керівник: Каленська В.П., доцент
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Розвиток воєнного туризму в Україні

Військовий туризм не можна тлумачити в звичайному розумінні та відносити до відпочинку. Воєнний туризм має два різнопланові напрямки розвитку, та відповідно, різні туристичні продукти. З одного боку ідея цього туризму полягає в тому, щоб задовольнити потреби подорожуючих в історичному аспекті. Такий вид туризму є унікальною можливістю побачити історію не через фільм або книги, а наживо. З іншого боку – задовольнити потреби людей, які цікавляться історичною чи сучасною військовою технікою або прагнуть отримати надзвичайний досвід учасника бойових дій у місцях активних бойових дій. Туристичні продукти, що пропонуватимуться туристам цієї групи, будуть зосереджені на можливості використання військової техніки та озброєння [1].

Існує декілька підвидів воєнного туризму:

- відвідування історичних місць ведення бойових дій та музеїв;
- життя в армійських умовах і участь у програмах військової підготовки;
- катання на військовій техніці, військових літаках та вертольотах, стрільба з різних видів зброї;
- нелегальні тури безпосередньо в зону військового конфлікту [4].

Варто зазначити про недосконалість нормативно-правового забезпечення подорожей, які пов'язані з використанням зброї, військового обладнання, перебування в зоні активних бойових дій чи на території військових частин, що ставить під питання легітимність окремих підвидів воєнного туризму. Наразі відсутня інформація щодо споживачів-прихильників «гарячого» воєнного туризму, адже немає досвіду та інструментів ведення відповідного статистичного обліку. Проте, це не означає, що такі подорожі не реалізуються: такі туристи з'являються в Україні часто, хоча масштаби до кінця не відомі [2].

Відкритим залишається питання меморіалізації місць пам'яті. Відсутні процедури визначення дестинацій, які будуть включені до маршрутів пам'яті, місць навколо трагічних подій. Відновлення туризму, після військових дій, України не може бути повернення його довоєнного стану та характеристик, що в свою чергу передбачає побудову нової системи управління [3, с. 138], що означає і перегляд змісту підготовки фахівців туризму. Вища освіта країни буде потребувати формування нового інтегрованого громадянського проактивного освітнього середовища. Заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація», повинні будуть планувати зміни до освітніх програм у відповідності з прогнозами післявоєнного розвитку туризму. Сьогодні ДАРТ орієнтує світову туристичну спільноту на існування попиту за рахунок посилення інтересу до України та українців та бажання самих українців віддати шану полеглим. Але відповідальне ставлення до такого туристичного продукту, наголошує, що потрібен буде час для забезпечення безпеки подорожуючих. Відповідно, необхідно штучно підтримувати попит на військові тури. Для цього потрібно аналізувати та визначати які потреби споживачів та / чи інтереси держави може задовольнити продукт воєнного туризму.

Від початку повномасштабного вторгнення російської армії набуло популярності показ різних зразків ліквідованої воєнної техніки ворога, що виставляли в обласних центрах кожного куточка України. Воєнний туризм – це вид подорожей, основним інтересом в яких виступає все, що так чи інакше пов'язане з воєнними конфліктами. Його успішний розвиток можливий лише за умови тісної співпраці ДАРТ, НТОУ, науково-педагогічних працівників, представників територіальних громад та туристичного бізнесу щодо визначення сутності даного явища, розробки нормативно-правового забезпечення та удосконалення освітньо-професійних програм. Війна та туризм лише на перший погляд несумісні поняття. Але в багатьох країнах світу післявоєнне відновлення стало поштовхом для подальшого економічного та туристичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Levkulych, V., Chervona, L., Iehupov, M. 2022. Communicative resources of socio-economic development and pedagogical activity in the context of globalization challenges. *SHS Web of Conferences* 141, 03012 MTDE 2022. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202214103012> (дата звернення 28.04.2025)
2. Madejski M. Do Buczy, do Lwowa, do spa. Chętnych na podróż do Ukrainy nie brakuje. *Business insider*. 2 marca 2023. URL: <https://businessinsider.com.pl/ gospodarka/do-buczy-do-lwowa-do-spa-chetnych-na-podroz-do-ukrainy-nie-brakuje/z0jqd76> (дата звернення: 29.04.2025).
3. Любіцева О.О. Виклики перед вітчизняною системою підготовки кадрів для туризму. *Туризм в Україні: виклики та відновлення* : Зб. матеріалів Міжнарод. тур. форуму, КНЕУ ім. В. Гетьмана, м. Київ, 21–22 березня 2023 року. Київ : КНЕУ, 2023. С. 137–140.
4. Сардак, Т.С. 2018. Потенціал «темного» туризму в країнах Європи. *Економіка і суспільство*, (19), 27-34.

УДК 338.48-6:615.8(477.74)

Грушко С.С., студент 1 курсу, гр. ГРС-2М,ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Модернізація лікувально-оздоровчого туризму на південному заході України: регіональний контекст

Останнім часом ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнає змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування та профілактики відпочинку осіб похилого віку становляться поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими в середньому на споживачів. На ринку лікувально-оздоровчих послуг доцільно виділити характерні проблеми, що стримують розвиток санаторно-курортної галузі не тільки Одеського регіону, а й усієї країни: - різновідомча підпорядкованість рекреаційного та санаторно-курортного комплексів; - недоліки в системі регіонального управління ринком лікувально-оздоровчих послуг; - проблеми, пов'язані з тіньовою економікою у даному секторі; - відсутність співвідношення між вартістю путівки та якістю перебування в санаторно-туристичному закладі; - невирішеність питань щодо передачі частини повноважень органам місцевого самоврядування. Головними проблемами є: занедбаність частини санаторно-курортних закладів і туристичних об'єктів через тривалу і неефективну експлуатацію; транспортна мережа не відповідає сучасним стандартам логістики доїзду до відповідних закладів; недостатня кількість кваліфікованих працівників та їх невисокий рівень матеріальної винагороди; низький рівень фінансування інформаційно-маркетингового просування, переваг відпочинку у відповідних районах; незбалансованість іміджу курортів та їх впізнаваності серед вітчизняних та закордонних туристів; низький рівень інвестиційної привабливості через невисоку окупність капіталовкладень; рівень надання послуг далекий від світових стандартів [1,2].

Особливо занедбаність проявляється на прикладі курорту Сергіївка на Одещині, де інвестором в минулі роки виступали представники Молдови, а зараз невизначеність статусу та відсутність поточних капіталовкладень призводить до майже повного припинення функціонування закладів. Одним із основних стримуючих факторів з боку споживача є високий рівень цін на оздоровчі послуги та лікувальні путівки. На сьогоднішній день, можливо підвищення цін і є неминучим заходом, але це приводить до щорічного зменшення завантаженості санаторних закладів в середньому на 20% [6].

Така тенденція формується оскільки значне підвищення ціни не впливає на покращення умов і якості проживання та оновлення матеріально-технічної бази. Також, для одеського ринку санаторно-курортних послуг характерними є наступні фактори, які стримують його інтенсивний розвиток: застаріла матеріально-технічна база і інфраструктура ринку лікувально-оздоровчих послуг; продаж або передача в оренду земель, на яких знаходяться об'єкти курортно-туристичного призначення, приватним фізичним або юридичним особам; сучасна забудова прибережної території підприємствами, діяльність яких не відповідає її функціональному призначенню.

Для розв'язання зазначених проблем необхідно розглянути наступні шляхи їх вирішення. По перше, необхідно запровадити стимулюючу політику держави в лікувально-оздоровчий туризм. Інвестування в модернізацію санаторно-курортних закладів, за умов оновленої системи оподаткування дозволять покращити інфраструктуру і наблизити її до європейського рівня.

Новий податковий режим сприятиме ефективній роботі підприємств за умови зниження податків, або збільшення терміну кінцевої сплати. Для збільшення інвестицій, необхідно залучити приватних інвесторів. Інвестувати потрібно у покращення інфраструктури санаторно-курортних закладів, створення нових басейнів, спортивних майданчиків, будівництво розважальних комплексів, оновлення застарілого медичного обладнання, покращення умов проживання.

Практика пільгового оподаткування та цільового стимулювання готельного будівництва здійснювались в Україні напередодні чемпіонату Європи з футболу 2012 року у найбільших містах та цілком себе виправдала. Таку ж політику бажано здійснювати щодо санаторних закладів та їх будівництва та реконструкції. По друге, необхідно розширити перелік туристично-рекреаційних послуг. При розробці туру поєднувати лікувально-оздоровчий туризм з пізнавально-екскурсійним, релігійно-паломницьким та ін. Також увагу потрібно приділити розвитку Спа-туризму, який в усьому світі є дуже популярним серед споживачів туристичних послуг. В багатьох країнах цьому сприяють зацікавлені фармацевтичні та косметичні фірми, які в нашій країні здатні реалізувати відповідні проекти. По третє, необхідно розробити нову рекламну парадигму просування послуг санаторно-курортних закладів, пропагувати лікувально-оздоровчий туризм для всіх вікових та майнових верст населення як через засоби масової інформації, так і у навчальних закладах, громадських установах, професійних організаціях та ін [5].

Важливо повернути практику цілорічного використання санаторного фонду, що можна зробити шляхом гнучкої цінової політики. Отже, на прикладі всіх курортів та зокрема курорту «Куяльник» видно,

що Одеський регіон володіє різноманітними природними лікувальними ресурсами – мінеральні води, пелоїди та ропа лиманів, морське узбережжя, а також природні об'єкти і комплекси із сприятливими для лікування кліматичними умовами, придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань. Володіючи таким потужним рекреаційним потенціалом, область має великі перспективи розвитку санаторно-курортної сфери.

Одним з найбільш перспективних туристично-рекреаційних центрів в Одеському регіоні є південно-західне узбережжя Чорного моря. У приморській смузі Одещини розташована розвинута мережа курортних закладів (санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати та бази відпочинку). Для визначення подальшого розвитку Одеського регіону необхідно обґрунтовано виділити території, найбільш перспективні для курортно-оздоровчого та рекреаційного освоєння з урахуванням раціонального використання природних лікувальних ресурсів та потенціалу курортно-рекреаційної інфраструктури Одеського регіону. На даний момент, для покращення загального стану матеріальнотехнічної бази розроблені рекомендації за підсумками засідання профільного комітету. Одним з яких є пропозиція звільнити санаторно-курортні установи від сплати податку або виділити їм державну субвенцію [5].

На сучасному етапі розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Одеському регіоні спостерігається трансформація традиційного підходу до організації санаторно-курортного обслуговування. Замість орієнтації виключно на осіб похилого віку, відбувається переорієнтація на більш широкий сегмент споживачів, включаючи молодь, сім'ї з дітьми та туристів середнього віку. Це, з одного боку, свідчить про позитивні зрушення в переосмисленні потенціалу рекреаційних ресурсів, але з іншого – виявляє системні проблеми в управлінні, інфраструктурному забезпеченні та інвестиційній політиці.

За результатами моніторингу, значна частина санаторно-курортних об'єктів в регіоні не відповідає сучасним вимогам якості та комфорту. Незадовільний стан матеріально-технічної бази, відсутність модернізації медичного обладнання та інфраструктури, недостатній рівень сервісу, низька підготовка персоналу та загальна занедбаність окремих закладів (зокрема, курорту Сергіївка) негативно впливають на загальну конкурентоспроможність Одеського регіону на ринку оздоровчого туризму [4,7].

Крім того, відсутність стратегічної взаємодії між органами місцевого самоврядування, бізнесом та державою ускладнює реалізацію комплексних програм розвитку курортної галузі. Приватизація або передача у довгострокову оренду земель рекреаційного призначення без урахування їх функціонального призначення призвела до появи несумісних з лікувальним туризмом об'єктів, що знижує якість довкілля та рекреаційного середовища.

Попри наявність багатих природних ресурсів – лікувальних грязей, мінеральних вод, морського клімату та лиманів – повноцінна реалізація рекреаційного потенціалу регіону стримується через низьку інвестиційну привабливість і слабкий рівень державної підтримки.

Лікувально-оздоровчий туризм в Одеському регіоні має значний природний, географічний і соціально-економічний потенціал для перетворення на висококонкурентну сферу туристичної діяльності. Проте на сучасному етапі його розвиток стримується низькою системних проблем: зношеність матеріально-технічної бази, відсутність чіткої регіональної політики, недостатнє фінансування, слабе рекламне просування, тінізація економічних процесів та низький рівень сервісу.

Особлива увага має приділятися екологічно збалансованому використанню природних ресурсів, залученню приватного капіталу та розширенню спектра послуг, що задовольняють потреби різних категорій споживачів. Лише за умови комплексного підходу можливо забезпечити сталий розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Одеському регіоні та вивести його на рівень конкурентоспроможного національного та міжнародного ринку.

Список використаних джерел:

1. Бідняк Н. М. Стан та перспективи розвитку санаторно-курортної сфери в Україні / Н. М. Бідняк // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. – 2021. – Вип. 2(68). – С. 99–104.
2. Бесєдіна А. І. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні / А. І. Бесєдіна // *Географія та туризм*. – 2020. – № 51. – С. 48–52.
3. Курортно-рекреаційний комплекс України: сучасний стан та шляхи удосконалення / [За ред. М. П. Мальського]. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 240 с.
4. Стратегія розвитку туризму та курортів Одеської області на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://odessa.gov.ua>
5. Бабич О. В. Інвестиційна привабливість санаторно-курортного комплексу України / О. В. Бабич // *Економіка та держава*. – 2022. – № 4. – С. 112–116.
6. Сафонов Д. Лікувально-оздоровчий туризм: досвід європейських країн та перспективи для України / Д. Сафонов // *Вісник туризму*. – 2021. – № 34. – С. 14–18.
7. Котляр М. В. Рекреаційні ресурси Одеського регіону: сучасний стан та перспективи використання / М. В. Котляр // *Економіка і регіон*. – 2023. – № 2. – С. 66–71.

УДК 338.48-6:614(477.74)

Грушко С.С., студент 1 курсу, гр. ГРС-2М,ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сучасний стан та стратегічні напрямки розвитку лікувально-оздоровчого туризму Одеського регіону

Одеський регіон вважається одним з провідних туристсько-рекреаційних центрів України. Основними природними рекреаційними ресурсами області є лікувальні грязі та ропа лиманів, піщані пляжі і мінеральні води. За багатством і розмаїтості природних лікувальних ресурсів, а також за кількістю курортно-оздоровчих установ регіон займає третє місце в Україні після Автономної Республіки Крим та Львівській області (понад 600 установ прийому та обслуговування туристів і відпочиваючих). Серед численних природних багатств, використовуваних в курортному господарстві, важливе місце займають лікувальні грязі.

Фізико-географічні умови Причорномор'я сприяли утворенню мулових сульфідних грязей. У них міститься велика кількість мікроорганізмів, які обумовлюють ряд важливих фізико-хімічних властивостей.

Типовими накопичувачами грязей є Куяльницький і Хаджибейський лимани, які характеризуються високим вмістом сульфідів і мінерального грязьового розчину. Лікувальні грязі одеських лиманів відносяться до грязів з тонким кістком, з хорошою пластичністю, липкістю і в'язкістю. Грязі Куяльницького і Хаджибейського лиманів характеризуються запахом сірководню, чорним з блиском і темно-сірим кольором, структура мулів - дрібнозерниста. У мулових відкладах є летючі аміни підстави, органічні кислоти, хлорофіл, органічні речовини, біологічно активні мікрокомпоненти, ферменти, гормони, а також досить складний мікробний склад, який грає виключно важливу роль у процесі грязеутворення. Запаси грязей обох лиманів досить великі. Бруд Куяльницького лиману використовується всіма здравницями Одеси, а також транспортується для курортного лікування в інші області України [1]. Одним з найстаріших і найбільш відомих курортів, що функціонують на основі лікувальних грязей, є Куяльницький. Перше лікувальний заклад - «теплі ванни» - було створено тут у 1833 р. за ініціативою військового лікаря Е. Андрієвського, який використовував грязі для лікування поранених. У 1892 р. заснована найбільша на той час грязьова лікарня, яка функціонує і сьогодні [1].

Курорт розташований у північно-східній частині м. Одеси у підніжжя Жевахової гори на правому березі Куяльницького лиману.

Природа не поскупилася, щедро обдарувавши цю землю сухим і теплим кліматом, великою кількістю сонячних днів у році, лікувальними грязями, цілющою лиманною водою - "ропою", джерелами мінеральної води, створивши тут ідеальні умови для відпочинку людей і зцілення від багатьох хвороб.

На думку деяких дослідників, назва курорту пов'язана з високою концентрацією солі в воді лиману (від тюркського «куяльник» - густий). Видобутком солі тут займалися з прадавнини до 1932 року. Інші вчені вважають, що назва курорту є не тюркського, а слов'янського походження; у древніх слов'ян куяльником називали човновий причал, пристань.

Історики стверджують, що на Жеваховій горі, яка прилягає до Куяльнику, було стародавнє поселення, а на березі лиману знаходилася одна з пристаней жвавого торговельного шляху Києва по річках Рось - Південний Буг - Кодима - Куяльник до берегів Болгарії і Греції.

До речі, слово «лиман» означає по-грецьки "гавань", "порт". Незважаючи на величезну кількість у грецькій мові назв, що визначають морську затоку, якірну стоянку, затон, заводь, древні греки для визначення стоянок в гирлі річок мали спеціальне слово - «лиман».

Солоні води лиману, «відірвавшись» від моря, ущільнювалися в ропу - насичений соляний розчин. Своєрідність одеської групи лиманів полягає ще і в тому, що на дні залягли шари мулової грязі. Вона містить велику кількість різноманітних мінеральних часток і органічних речовин.

Складні хімічні процеси і «робота» різних бактерій надали муловій грязі безцінні лікувальні властивості. Наче у гігантській лабораторії, точніше, підводному хіміко-фармацевтичному заводі, безперервно виробляється ця грязь на дні лиманів. Особливо великі її запаси в Куяльнику. А по якості, лікувальним властивостями вона стала свого роду світовим еталоном.

Головними осередками, де здійснюються форми лікувально-оздоровчого туризму є курорти. Згідно з Законом України Про курорти, курорт – «освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, яка використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні» [2]. Сучасні трансформації курортних центрів, зумовлені двома обставинами. Насамперед це пов'язано із зміною характеру попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Стає модним ведення здорового способу життя, зростає кількість людей, які хочуть

підтримувати добру фізичну форму і потребують відновлювальних антистресових програм. Це здебільшого люди середнього віку, які надають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі. На думку багатьох експертів, споживачі такого типу будуть головними клієнтами санаторних курортів у XXI ст.

Друга причина переорієнтації курортів полягає у скороченні традиційної підтримки, у тому числі фінансової, з боку органів місцевої влади і держави. Оздоровниці вимушені диверсифікувати свій продукт, щоб вийти на нові сегменти споживчого ринку і залучити додаткових клієнтів [3]. Програми перебування на курортах стають більш різноманітними і передбачають усілякі культурні і спортивні заходи, пропонують широкий вибір оздоровчих і відновлювальних послуг.

На Міжнародному конгресі із лікувально-оздоровчого туризму, що відбувся у 1999 р. в Італії, була відзначена важливість розвитку цього виду туризму для сучасного суспільства і необхідність у зв'язку з цим широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування [6].

Сучасний ринок лікувального туризму включає підприємства розміщення, що надають лікувальні послуги (санаторії, курортні клініки, спа-готелі), туристичні фірми (підприємства-посередники, що продають ці послуги) і самих туристів (відпочивальників).

Залежно від цілей діяльності курорти можуть виконувати такі функції: -санаторно-лікувальне призначення; -медична реабілітація хворих; -оздоровчий відпочинок і профілактика захворювань; -культурно-лікувальна і дозвілля.

Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг. У зв'язку з особливостями надання сервісу сформувалися певні форми лікувально-оздоровчих послуг: лікувально-оздоровчі процедури, оздоровча зарядка, лікувальна фізкультура під керівництвом інструктора і самостійно, туристичні заходи (прогулянка, ближній туризм, мандрівки тощо), сонячні, водяні і повітряні ванни, рухливі ігри та ін. Структура спеціалізованих засобів розміщування за період з 2014 по 2020 рік має тенденції перерозподілу та скорочення: кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням скоротилась на 75,1%, санаторіїв-профілаторіїв – 57,4%; будинків та пансіонатів відпочинку – на 50%. У той же час частка оздоровчих закладів – баз відпочинку та дитячих оздоровчих таборів стабілізувалась та має тенденції до зростання. Внутрішня структура лікувально-оздоровчого туризму (рис. 1).

Рис. 1. Внутрішня структура лікувально-оздоровчого туризму

Стратегічною метою державної політики у сфері діяльності курортів як територіальних центрів надання санаторно-курортних та оздоровчих послуг є створення умов для поліпшення стану здоров'я, продовження тривалості життя та періоду активного довголіття населення, упровадження здорового способу життя шляхом формування та розвитку ефективного, прибуткового та конкурентоспроможного санаторно-курортного комплексу. Функціонування лікувально-оздоровчого туризму як галузі економіки забезпечується природними рекреаційними факторами та наявною інфраструктурою, відповідним персоналом та органами управління. Існують підходи до класифікації внутрішньої структури лікувально-оздоровчого туризму, які ґрунтуються на продуктовому підході.

Завданнями реформування санаторно-курортної галузі має бути збереження лікувальних факторів курортів від забруднення та зниження їх лікувальної цінності, покращення екологічного стану довкілля, забезпечення попиту населення у лікуванні та оздоровленні на підприємствах санаторно-курортної галузі,

підвищення якості санаторно-курортних та оздоровчих послуг, підвищення рентабельності спеціалізованих засобів розміщування [4]. Пріоритетними завданнями розвитку лікувально-оздоровчого сегменту туризму та рекреації у «Стратегії соціально-економічного розвитку Одеської області до 2027» є завдання розвитку та підтримки лікувально-оздоровчого туризму; підвищення рівня професійної підготовки та перепідготовки фахівців даної сфери з метою підвищення якості обслуговування до міжнародних стандартів; забезпечення обслуговування іноземних відвідувачів; покращення зон відпочинку на морському узбережжі; розвиток інфраструктури курортів; створення курортно-рекреаційного кадастру для визначення можливостей та обмежень у використанні курортно-рекреаційних ресурсів; стратегічне планування розвитку прибережних територій, розробка схем функціонального зонування прибережної полоси; оптимізація організаційно-управлінської структури туристично-рекреаційної галузі; створення центрів туристичної інформації та популяризація санаторно-курортного та оздоровчого продукту через засоби масової інформації.

Основними напрямками з розвитку лікувально-оздоровчого туризму Одеського регіону є: необхідність розширення комунікацій між спеціалізованими засобами розміщення та потенційними споживачами через збільшення інформації засобами мережі Інтернет (створення спеціалізованих сайтів, сайтів закладів тощо), розповсюдження інформаційних матеріалів через лікарів, які пропонують послуги даних закладів; розвиток необхідної інфраструктури для організації дозвілля, підвищення якості та розширення анімаційних заходів; радикальна перебудова організації харчування у закладах, підвищення їх якості, залучення спеціалістів-дієтологів та фахівців у галузі організації та технології харчування у закладах; звернути увагу на якісну підготовку та підвищення кваліфікації лікарів та середнього медичного персоналу; провести поетапне оновлення матеріально-технічної бази спеціалізованих засобів розміщування. Стратегія розвитку туризму і рекреаційного господарства Одеського регіону спрямована на створення високорентабельної галузі, яка покликана забезпечити потреби внутрішнього і міжнародного туризму, посилення взаємозв'язку туризму з іншими сферами народногосподарського комплексу регіону, збереження історії пам'яток історії та культури, підвищення духовного потенціалу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Молодецький А.Є. Пишна Г.О. Провідні риси бальнеологічних і бальнеогрязьових курортів країн Причорномор'я [Текст]/ А. Є. Молодецький, Г.О. Пишна// Вісник Одеського національного університету. Серія Географічні та геологічні науки, 2015. –Т. 20. Вип. 3 – С. 82-98
2. Михайлов, І.В. Фізіотерапія на лікування за домашніх умов /І.В. Михайлов. - М.: АСТАстрель, 2003. -167с
3. Дані щодо розташування природних лікувальних ресурсів, відповідності їх сучасного стану показникам безпечності та якості за 2014 рік. МОЗ України. Режим доступу: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/register_pryt_lik_res/
4. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року / Одеська обласна державна адміністрація. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oda.odessa.gov.ua/ru/socialnoekonomchnij-rozvitok/strategiya-ekonomchnogo-ta-socalnogo-rozvitku-odeskooblast-do-2020-roku/>

Історико-культурна спадщина під загрозою: виклики та реагування під час війни

Правила ведення війни приписують зберігати культурні цінності. Цей припис закріплений Гаазькою конвенцією 1954 року, яка, зокрема, забороняє навмисно знищувати релігійні та культурні заклади й історичні пам'ятки. Росія, поміж інших держав, теж підписала цю конвенцію, проте, протягом війни вона щодня порушує ці вимоги. Росія навмисно та планомірно руйнує українську культуру. Тому дії агресора можна розглядати як складову злочину геноциду проти української ідентичності, проти українського народу.

Контекст війни. До початку війни Україна мала понад 500 музеїв, 65 історико-культурних заповідників, майже 170 тис. пам'яток, включаючи сім об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО (одна з них – на тимчасово окупованій території). Складно сказати, яку частину нашої культури ми втратимо в цій війні. Згідно інформації Міністерства культури та інформаційної політики, на 5 січня 2023 р. через війну в Україні пошкоджено та знищено 1189 об'єктів культурної інфраструктури. Третина — 446 повністю зруйновані. Щодо музеїв — 22 зруйновано, 41 — пошкоджено.

Сучасний етап суспільного розвитку висуває перед українською громадою особливі завдання, пов'язані з реагуванням на наслідки російської агресії в Україні. Світова культурна спадщина, частиною якої є українська колоритна культура, ментальні традиції і побут, зазнає суттєвих втрат. В той же час, прогрес у технологічному світі триває, забезпечуючи нові механізми у пошуку загальносвітового алгоритму збереження культурних цінностей. Саме зараз, під час активної фази російської агресії постає нагальна необхідність збереження всього культурного потенціалу держави, напрацьованого поколіннями українців. Неоцінним в цьому плані є досвід співпраці відповідального бізнесу, громадських ініціатив, освітянського середовища та волонтерського руху на цьому шляху. Розпочато громадські та волонтерські ініціативи, що здатні за допомогою сучасних технологій сприяти оцифруванню культурної спадщини України в умовах війни.

Відповідно, бізнес, громадянське суспільство та волонтерська спільнота мають реагувати на реальні виклики воєнного часу. Єдиним дієвим та швидким механізмом в умовах війни бачиться саме оцифрування музейних колекцій, що завдяки доповненій реальності дозволяє не лише демонструвати оцифровані експонати на широкий загал (VR, AR, MR технології), а й унеможливило раптову втрату ідентичності унікального об'єкту спадщини в умовах загрози знищення.

Культурна спадщина – не лише історичне надбання, а й основа ідентичності народу. Війна становить пряму загрозу як матеріальним пам'яткам, так і нематеріальним культурним проявам. Історики відіграють ключову роль у збереженні, документуванні та переосмисленні культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів.

1. Загрози культурній спадщині під час війни

Фізичне знищення пам'яток: обстріли, пожежі, руйнування церков, музеїв, архівів, історичних будівель (приклад – знищення музею Сковороди у Сковородинівці).

Пограбування та незаконне вивезення артефактів: мародерство, чорний ринок, контрабанда цінностей у зоні бойових дій.

Інформаційна війна та фальсифікація історії: навмисне перекручування історичних наративів, спроби привласнити або заперечити спадщину окупованих територій.

Втрата нематеріальної спадщини: переселення, загибель носіїв культури, втрати традицій, ремесел, мови.

2. Реакція держави та міжнародної спільноти

Правовий захист:

Конвенція Гааги 1954 року про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту.

ЮНЕСКО як основна організація з охорони культурної спадщини у кризових умовах.

Українське законодавство та ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики.

Документування втрат:

Створення електронних баз даних ушкоджених або втрачених об'єктів.

Ініціативи на кшталт Heritage Emergency Response Initiative (HERI).

Міжнародна підтримка:

Фінансова, експертна та технічна допомога від міжнародних фондів (ICOMOS, ALIPH, Getty Foundation).

Евакуація та цифровізація музейних фондів.

3. Роль історика під час війни

Документування історії війни та збереження пам'яті:

Збір свідчень, щоденників, фотографій, відео з місць подій.

Формування цифрових архівів сучасної війни.

Просвітництво та протидія пропаганді:

Викриття історичних фейків і міфів.

Створення публічних лекцій, курсів, публікацій для громадян і міжнародної аудиторії.

Наукове консультування у сферах збереження спадщини:

Участь у роботі реставраційних комісій, фондів з охорони спадщини.

Експертна допомога державним органам, музеям, архівам.

4. Відновлення спадщини після війни

Археологічні розкопки, реставрація та реконструкція:

Залучення фахівців різного профілю: архітекторів, істориків, реставраторів.

Приклади: відновлення храмів, музеїв, пам'ятників на звільнених територіях.

Осмислення втрат:

Побудова нової колективної пам'яті через меморіали, музейні експозиції, книги.

Переосмислення ролі культури в національному відродженні.

Цифровізація як інструмент збереження:

3D-сканування об'єктів, створення віртуальних музеїв.

Освіта через цифрові платформи.

Культурна спадщина – мішень у війні, але також потужний ресурс спротиву й відродження. Історики як фахівці, дослідники й просвітники мають унікальну місію у збереженні спадщини нації.

Потрібне комплексне бачення: документування, охорона, міжнародна співпраця та активне залучення молодого покоління до збереження пам'яті. Війна – не лише виклик, а й шанс для переосмислення цінностей та оновлення культурної політики.

Обізнаність в особливостях унікальних рис кожного регіону та інформатизація населення дозволить створити згуртовану націю, ментально об'єднану, яка любить свою землю, а також привернути увагу іноземців до України та її культурної спадщини з метою популяризації у світі. Якісно оцифровані локації, архітектурні об'єкти, музейні експонати та витвори мистецтва із подальшою можливістю відтворення їх у віртуальному просторі та доповненій реальності 3D, VR/AR/MR — це дієвий інструмент для збереження та популяризації української культури у smart-громадах України та усього світу. Ця війна випробовує українців на міцність, проте, ми обов'язково все відбудуємо, збережемо і помстимося Перемогою.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (Гаага, 1954).
2. ЮНЕСКО. Protecting cultural heritage in emergencies – <https://www.unesco.org>
3. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційні звіти та новини – <https://mkip.gov.ua>
4. Лебідь С. В. Збереження культурної спадщини України в умовах війни // Український історичний журнал. 2023. №2. С. 45–56.
5. Пирожков С. І. Історична пам'ять і війна: роль гуманітарних наук у період збройного конфлікту // Гуманітарний вісник. 2022. №1. С. 10–18.

УДК 379.85:614.2:351.77(477)

Дейнеко А.М., студентка 4 курсу, гр. ЗГРС-21-1, ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Проблеми та перспективи розвитку дитячих оздоровчих комплексів в Україні в умовах війни та соціально-економічних викликів

Дитячі оздоровчі комплекси (ДОК) відіграють ключову роль у фізичному, психоемоційному розвитку та соціалізації дітей. Особливо актуальною ця тема є в умовах сучасних викликів — війни, наслідків пандемії COVID-19, зниження рівня державного фінансування та загального погіршення стану здоров'я дітей в Україні.

Після здобуття незалежності Україна успадкувала від СРСР велику мережу дитячих таборів, санаторіїв та центрів відпочинку. На початку 2000-х років функціонувало близько 10 тисяч літніх таборів, проте з роками кількість таких закладів почала стрімко зменшуватися через відсутність належного фінансування, оновлення інфраструктури та зниження попиту.

Станом на 2025 рік в Україні спостерігається складна ситуація з розвитком дитячих оздоровчих комплексів:

- Більшість ДОК припинили діяльність у прифронтових регіонах (Донецька, Луганська, Херсонська, частково Харківська області) через бойові дії та ризики безпеки.
- Активно функціонують табори у західних та центральних областях, зокрема Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Київська, Вінницька, Закарпатська.
- Безпека стала основним пріоритетом: всі табори мають укриття, здійснюють навчання з евакуації, тісно співпрацюють із ДСНС.

Дитячий туризм на сьогоднішній день є одним із найбільш стійких сегментів туристичного ринку України. Така тенденція пояснюється тим, що в Україні, як у жодній іншій країні світу, саме дитячий туризм носить соціальний статус, що означає повне або часткове фінансування даного виду діяльності за рахунок бюджетних коштів держави. Аналіз статистичних даних показує, що змінюється не тільки кількість дитячих оздоровчих установ, але й структура попиту на дитячий відпочинок. Збільшується попит на табори для школярів з денним перебуванням, профільні табори й табори санаторного типу при загальному зниженні потреби в заміських оздоровчих таборах і таборах праці й відпочинку. Традиційними українськими територіями, рік у рік приваблюючими до себе дитячі туристичні потоки, є місто Київ (Артек-Пуща-Водиця), Західна Україна (Артек-Буковель), Чорноморське й Азовське узбережжя (найбільший УДЦ „Молода Гвардія” м. Одеса).

В умовах війни та економічної нестабільності, кількість працюючих ДОК суттєво скоротилася, особливо в східних та південних регіонах України. Більшість оздоровчих закладів функціонують у західних та центральних областях. Безпека стала головним пріоритетом — ДОК повинні мати укриття, розроблені плани евакуації, постійний зв'язок з місцевою владою та ДСНС.

Якість послуг покращується завдяки впровадженню освітньо-оздоровчих програм, психологічної підтримки дітей, включення інклюзивних умов для дітей з особливими потребами. Переважна частина ДОК фінансується за рахунок батьків, місцевих бюджетів, гуманітарних організацій та донорів. Державне фінансування зменшилося, але існують програми підтримки дітей пільгових категорій.

Проблеми розвитку дитячих оздоровчих комплексів в Україні є:

— Застаріла матеріально-технічна база багатьох закладів. Більшість дитячих оздоровчих комплексів України функціонують на базі інфраструктури, яка залишилася ще з радянських часів. За останні десятиліття значна частина ДОК не зазнавала суттєвих капітальних ремонтів, оновлення обладнання або реконструкцій. Приміщення перебувають у незадовільному технічному стані: відсутнє належне утеплення, проблеми з водопостачанням, каналізацією, електропроводкою, дахами та опаленням. Також часто відсутні сучасні спортивні та ігрові майданчики, мультимедійні засоби, комфортні спальні корпуси та їдальні. Через брак фінансування власники ДОК (державні, комунальні, профспілкові або приватні) не можуть забезпечити проведення повного комплексу ремонтних робіт, технічного переоснащення, закупівлі сучасного обладнання, меблів та інвентарю. Це знижує привабливість таборів для батьків, які шукають якісний та безпечний відпочинок для своїх дітей.

— Нестача кваліфікованого персоналу, зокрема педагогів, психологів, медичних працівників. Ще однією суттєвою проблемою є дефіцит висококваліфікованих фахівців у сфері дитячого оздоровлення. Зокрема, йдеться про педагогів-організаторів, вихователів, інструкторів з фізичної культури, психологів, лікарів, медсестер, а також спеціалістів із дозвілля (аніматорів, гурткових керівників тощо). Часто через сезонний характер роботи у ДОК працевлаштовуються випадкові особи, без відповідної освіти або підготовки. Низький рівень заробітної плати, відсутність соціальних гарантій і короткотривалі сезон роботи відлякують кваліфікованих фахівців від участі у таборній діяльності. Це негативно впливає як на

рівень організації освітньо-виховного процесу, так і на забезпечення фізичного та психоемоційного здоров'я дітей під час перебування у таборах.

– Відсутність єдиного державного стандарту контролю якості послуг. На сьогодні в Україні немає чітко встановлених державних стандартів, які б регулювали якість послуг у сфері дитячого оздоровлення та відпочинку. Існують певні нормативні документи, але вони або застарілі, або мають рекомендований характер. Через це кожен табір самостійно визначає рівень та зміст послуг, програм дозвілля, харчування, медичного супроводу тощо. Наслідком такої ситуації є значна різниця в умовах перебування дітей у різних закладах. Відсутність уніфікованої системи моніторингу та акредитації ДОК унеможливує належний державний контроль за якістю та безпекою послуг. Це створює ризики для здоров'я та безпеки дітей, а також знижує довіру батьків до таких форм відпочинку.

– Обмежені можливості для дітей з малозабезпечених сімей. Однією з найгостріших соціальних проблем у сфері дитячого оздоровлення є обмежений доступ до оздоровчих послуг для дітей із малозабезпечених, багатодітних, кризових родин, а також для дітей внутрішньо переміщених осіб, сиріт і напівсиріт. Через складну економічну ситуацію, високий рівень безробіття та загальне зростання цін значна частина українських родин не може собі дозволити оплатити путівку до дитячого табору. Багато ДОК змушені діяти в умовах ринкової конкуренції й комерціалізації, тому орієнтуються переважно на платоспроможних клієнтів. При цьому державна підтримка пільгових категорій дітей є обмеженою, нерегулярною та недостатньо прозорою. Існуючі бюджетні програми часто не покривають усіх потреб і не враховують реального попиту з боку соціально вразливих верств населення. Крім того, механізм розподілу безкоштовних або пільгових путівок нерідко ускладнений бюрократичними процедурами, що також знижує доступність оздоровлення для потребуючих дітей. У результаті багато дітей, які найбільше потребують фізичного й емоційного відновлення, залишаються без можливості повноцінного відпочинку влітку. Це створює додаткову соціальну нерівність та поглиблює проблему дитячого здоров'я.

– Загрози безпеці у прикордонних та прифронтових регіонах. Повномасштабна війна, яка триває на території України з 2022 року, значно ускладнила організацію дитячого оздоровлення, особливо у прикордонних, прифронтових та тимчасово окупованих регіонах. Основною проблемою є загроза фізичній безпеці дітей і персоналу закладів через обстріли, мінну небезпеку, повітряні тривоги та загальний військовий ризик. У таких регіонах багато дитячих оздоровчих комплексів були зруйновані, пошкоджені або заміновані. Частина з них використовувалась як місця тимчасового перебування переселенців або військових, а тому не придатна до оздоровлення. Крім фізичних загроз, воєнна ситуація має психологічні наслідки: діти з таких територій часто пережили стрес, втрату домівки або близьких. Тому оздоровлення для них мало би бути не просто відпочинком, а реабілітаційним заходом із залученням кваліфікованих психологів, що наразі не завжди можливо через брак ресурсів. Організаторам дитячого відпочинку також доводиться враховувати складну логістику, обмеження на пересування, вимоги воєнного часу, що включають наявність укриттів, доступ до зв'язку, електроенергії та медичного забезпечення. Це значно ускладнює або унеможливує функціонування ДОК у цілому ряді регіонів України.

Тому, перспективами та напрямками покращення дитячого оздоровчого туризму в Україні є наступні:

- Інноваційні моделі: розвиток денних таборів, мобільних оздоровчих команд, онлайн-програм літнього дозвілля.
- Публічно-приватне партнерство: залучення бізнесу до модернізації ДОК.
- Міжнародна співпраця: участь у програмах ЄС, ЮНІСЕФ, які підтримують психосоціальне здоров'я дітей.
- Інклюзія: створення умов для участі дітей з інвалідністю, переселенців, дітей воїнів ЗСУ.
- Цифровізація: електронна реєстрація, моніторинг якості, зворотний зв'язок із батьками.

Незважаючи на складні умови, система дитячих оздоровчих комплексів в Україні демонструє стійкість і адаптивність. Завдяки підтримці громади, міжнародних партнерів та самих працівників закладів, діти отримують можливість для відпочинку, відновлення й соціального розвитку. Подальший розвиток можливий лише за умови системного підходу, фінансування, оновлення інфраструктури та кадрової підтримки.

Список використаних джерел:

1. Риндюк С. В., Стасюк Р. В., Зачоса О. В. Реновація дитячих таборів // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. – 2022. – Т. 19, № 2. – С. 163–168. – DOI: 10.31649/2311-1429-2022-2-163-168.
2. Бартків О. С., Грановський В. Г., Дурманенко Є. А. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі. – Луцьк: ФОП Захарчук В. М., 2013. – 204 с.
3. Українська система оздоровлення та відпочинку дітей – це лише «Артек» і «Молода гвардія», чи ні? // Панорама. – 2022. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rama.com.ua/ukrainska-sistema-ozdorovlennja-ta-vidpochinku-ditej-ce-lishe-artek-i-moloda-gvardija-chi-ni/>.
4. Сучасний стан розвитку дитячого туризму в Україні // Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. – 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://turizmliol.wordpress.com/2018/06/15/сучасний-стан-розвитку-дитячого-туризму/>

УДК 6 338.48:502.131:725.8(477.87) + 658.8:640.41

Заруцька А.В., студентка 4 курсу, гр. ЗГРС-21-1, ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Gorytsvit Resort & Spa як модель сталого туристичного розвитку Карпатського регіону в умовах післявоєнної трансформації України

Розвиток туристичної інфраструктури в Україні, зокрема у гірських регіонах, відкриває широкі можливості для створення сучасних рекреаційних об'єктів, які поєднують комфорт, автентичність та оздоровчий потенціал природи. У післявоєнний період, коли країна зосереджена на відбудові, зміцненні національного потенціалу та формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені, туризм набуває нової ваги – як інструмент соціально-економічного розвитку, емоційного відновлення населення та популяризації української культури.

Особливо перспективними залишаються гірські регіони, де природні ресурси, культурна спадщина та кліматичні особливості створюють ідеальні передумови для розвитку різнопрофільного туризму. Саме тут зростає потреба у створенні комплексних інфраструктурних проєктів, які відповідали б очікуванням сучасного мандрівника: поєднували б високий рівень сервісу, комфортне середовище для родинного та індивідуального відпочинку, оздоровлення, культурного збагачення та активного дозвілля.

У контексті повоєнного відновлення, стійкого розвитку та зростаючого інтересу до внутрішнього туризму, такі проєкти набувають особливої важливості як для економіки, так і для соціального укріплення регіонів. Туристична галузь є однією з найефективніших у створенні нових робочих місць, підтримці малого та середнього бізнесу, стимулюванні суміжних сфер (транспорт, торгівля, ремесла, виробництва) і посиленні територіальної ідентичності.

Буковель – найвідоміший гірськолижний курорт України, розташований у серці Карпат, що вже давно став магнітом для зимового й літнього туризму. Завдяки своїй популярності, логістичній доступності та розвиненій інфраструктурі, він виступає ідеальним майданчиком для реалізації нових якісних готельно-оздоровчих проєктів, здатних задовольнити потреби як внутрішнього, так і міжнародного туриста.

Саме тому постає актуальне завдання – створення інноваційного курортного готелю, який відповідатиме сучасним вимогам до сервісу, екологічності, безпеки та емоційного досвіду. У нових умовах туристи дедалі більше цінують не просто відпочинок, а цілісну атмосферу – місце, що поєднує природу, здоров'я, культуру, автентичність та якісний сервіс. Саме таку концепцію покликаний втілити Gorytsvit Resort & Spa – новий формат рекреаційного об'єкта, орієнтований на глибоке перезавантаження людини через природу, комфорт і натхнення.

Основна ідея проєкту Gorytsvit Resort & Spa — створити місце сили, де природа, оздоровлення і комфорт зливаються в єдину емоційну атмосферу. Курортний готель позиціонується як чотиризірковий комплекс, орієнтований на родинний відпочинок, оздоровлення, зимові й літні види активностей, а також на подієвий та корпоративний туризм. У післякризовий період особливо зростає попит на безпечні, якісні, емоційно наповнені простори, де відвідувачі можуть не лише відпочити, а й перезавантажитися. Назва “Gorytsvit” (гора + цвіт) відображає ідею цвітіння, відновлення та енергії, яку гість отримує в горах. Архітектура проєкту заснована на поєднанні традиційних гуцульських мотивів з сучасними елементами дизайну, що дозволяє створити унікальну естетику, притаманну лише цій місцевості.

Пріоритетом є забезпечення повноцінного відпочинку у будь-яку пору року. Взимку це зручний доступ до гірськолижної інфраструктури, а влітку — розвинена спа-зона, маршрути для трекінгу, оздоровчі та релаксаційні послуги. У відповідь на зростаючу потребу в ментальному здоров'ї та фізичному відновленні, Gorytsvit Resort & Spa орієнтований на максимальну емоційну залученість гостя, а не лише на функціональне надання послуг. Концепція передбачає мультисезонність, гнучке реагування на запити різних аудиторій та формування сталого клієнтського потоку.

Вибір ділянки для Gorytsvit Resort & Spa був обумовлений низкою факторів: близькість до головних витягів, зручність транспортного сполучення, гарний краєвид, тиша та сприятливий мікроклімат. Враховано й безпековий аспект — регіон має стабільну ситуацію, наявну інфраструктуру та підтримку місцевої громади. Архітектура готелю передбачає цільну інтеграцію з ландшафтом: будівля не домінує над природою, а, навпаки, підкреслює її. Конструкції терасового типу дозволяють максимально зберегти природний рельєф, зменшити втручання у екосистему та забезпечити чудовий вид із кожного номера.

Проект Gorytsvit Resort & Spa передбачає зведення комплексу з головного готельного корпусу, спа-центру, ресторанної зони, конференц-залу та окремих котеджів класу люкс. Головний корпус включає кілька рівнів із каскадною структурою, що дозволяє враховувати рельєф гірської місцевості. Завдяки терасовій конструкції, кожен номер матиме доступ до відкритої зони з видом на Карпати. Заплановано

також можливість автономного енергозабезпечення, що критично важливо в умовах можливих перебоїв із загальнодержавною інфраструктурою.

Інтер'єр розробляється з урахуванням принципів біофільного дизайну: застосування натуральних матеріалів (дерево, камінь), м'яке освітлення, велика кількість живої зелені, зон релаксації. В оздобленні планується використовувати локальні художні мотиви — різьблення по дереву, лляні текстильні елементи, фольклорні орнаменти. Це створює не лише атмосферу автентики, а й підтримує місцевих ремісників та зберігає культурну спадщину.

Особливу увагу приділено спа-зоні. Вона включає басейни з підігрівом (відкритий та закритий), сауни, соляну кімнату, масажні кабінети, оздоровчі душі та кімнати відпочинку з панорамним склінням. Також передбачено фітнес-зал і зону для йоги з видом на гори. Простори розроблені так, щоб бути адаптованими до потреб людей з різним рівнем мобільності, з урахуванням принципів інклюзивності.

Проект розробляється з урахуванням принципів сталого розвитку. Планується використання енергоефективних технологій: систем рекуперації тепла, сонячних панелей, збору дощової води для технічних потреб, біоочищення стічних вод. Територія озеленюється автохтонними (місцевими) видами рослин, що не потребують інтенсивного догляду. Важливою частиною екологічної стратегії стане програма управління відходами, сортування та утилізації. Готель також планує проходження сертифікації за міжнародними стандартами екоустойчивості (як-от Green Key або LEED).

Курортний готель розраховано на понад 100 основних місць, що дозволяє досягти фінансової стабільності за рахунок поєднання сезонного і цілорічного туризму. Вартість реалізації проекту, за оновленими попередніми розрахунками, становить близько 5–6 млн євро. Передбачено фінансування за змішаною моделлю: власні інвестиції, гранти на розвиток туризму, програми відбудови регіонів та залучення стратегічного партнера. З огляду на популярність Буковелю та зростаючий інтерес до сталого туризму, окупність прогнозується на рівні 6–8 років за середньої рентабельності у 12–15%.

Окрім прибутковості, проект створить додану вартість для регіону — це нові робочі місця, стимул для розвитку суміжних сфер (транспорт, харчування, ремесла) та зростання іміджу Карпат як європейського туристичного продукту. Особливо важливо, що реалізація проекту сприятиме відновленню внутрішнього туризму, соціальної інтеграції та культурного обміну в межах країни.

Gorytsvit Resort & Spa — це не просто готель, а концептуальний простір нового покоління, покликаний відповісти на виклики сьогодення. У сучасних умовах, коли Україна проходить через етап глибоких трансформацій і відновлення, зростає потреба у внутрішній стабільності, розвитку економіки регіонів та психологічній реабілітації населення. Створення такого закладу має багатовимірне значення: він не лише генерує економічну вигоду, а й стає інструментом соціального та емоційного відновлення.

Важливо, що Gorytsvit Resort & Spa поєднує кілька критично важливих функцій: стимулювання внутрішнього туризму, підтримку локальних громад, збереження культурної спадщини, екологічну відповідальність і створення безпечного, ресурсного середовища для українських та іноземних гостей. В умовах обмеженого виїзного туризму та актуальності відпочинку в межах країни, комплекс може стати моделлю для сталого розвитку гірських територій та прикладом нової якості сервісу в Україні.

Таким чином, реалізація Gorytsvit Resort & Spa є важливим внеском у стратегічний розвиток Карпатського регіону та в загальнонаціональний процес оновлення — культурного, економічного та гуманітарного. Це простір, що не просто приймає гостей, а трансформує уявлення про сучасний відпочинок: природний, відповідальний, глибокий і натхненний.

Список використаних джерел:

1. Колотуха О. Оцінка ресурсного потенціалу гірського туризму в Україні. *Theory and practice of physical culture and sports*. 2022. Т. 1, № 1. С. 85–95. URL: [https://doi.org/10.31470/2786-6424-2022-1\(1\)-89-95](https://doi.org/10.31470/2786-6424-2022-1(1)-89-95) (дата звернення: 07.05.2025).
2. 4 неймовірні готелі, які відкрилися цього сезону на гірськолижних курортах. *Турри – купити лучшие путевки туристические на одного или двоих за границу все включено от ТУРНЕ*. URL: <https://turne.ua/ua/articles/4-neveroyatnykh-1763> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Сучасні тренди та перспективи розвитку готелів для відпочинку та лікування | Економіка та суспільство. *Головна*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1422> (дата звернення: 07.05.2025).

УДК 796.51

Карпович Н. О., студентка 1 курсу гр. ТЗ-11, ФБСО
Науковий керівник: Ярмолюк Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сурвівал-туризм як виклик сучасній людині: між виживанням та самопізнанням

Сурвівал-туризм – це екстремальний вид туризму, де головна мета – вижити в умовах дикої природи без звичних благ цивілізації: без наметів, газових плиток, готової їжі тощо. Люди вирушають у ліс, гори, джунглі або пустелі, щоб перевірити свої навички виживання з мінімальним набором споряджень.

Перші елементи можна простежити ще в скаутському русі на початку ХХ століття. Багато ветеранів, інструкторів спецслужб і армійських тренерів після служби почали викладати свої знання в цивільному житті. Виникли школи виживання, курси для туристів, екстремалів, скаутів. Як окремий туристичний напрям, сурвівал-туризм сформувався у 1980–1990-х роках у США та Великій Британії, після появи попиту на пригоди і повернення до природи.

Сьогодні цей туризм має популярність у всьому світі в багатьох різновидах. Найпопулярніший це звісно ж класичний (дикий) сурвівал, він максимально близький до справжнього виживання, без гаджетів, мінімум спорядження, пошук води та харчів. Сурвівал в холодному кліматі передбачає побудову снігових укриттів, розпалювання вогню на снігу. Існує також абсолютно протилежний різновид, гарячий (пустельний), який навпаки вчить як захиститися від сонця, добути воду та максимально зберегти свою життєву енергію. Урбан-сурвівал це особливий вид, оскільки виживання відбувається не в природних умовах, а імітує екстремальну ситуацію в місті, наприклад, після катастрофи або стихійного лиха, в умовах паніки потрібно навчитися справлятися без електроенергії, газу, тощо.

В Україні є організації, що пропонують сурвівал-програми, зокрема: школа виживання «Білий Вовк» (Карпатський та Поліський регіони); «Outdoor Academy Ukraine». Отримані навички згодяться і в реальному житті. Виживання краще всього вивчати поступово, але з усіх боків: переглянути способи спорудження простих укриттів, розведення вогню без сірників, одночасно займатися спортивними вправами, які зміцнюють здоров'я, тренувати органи чуття. Вивчення навичок виживання може істотно прискорити процес самостійного виживання. Якщо ви любите туристичні походи, але не дуже добре ладнаєте з іншими людьми, вам доведеться набратися досвіду, щоб відправитися в поодинокі подорожі: вважається, що новачкові краще завжди брати з собою партнера для підстраховки.

Цей вид туризму формує стресостійкість, вчить людину керувати страхом, панікою, втомою. Сурвівал туризм можна розглядати не просто як екстремальні подорожі, а як свідоме занурення в умови наближені до кризових, щоб краще зрозуміти власну психологію виживання.

Не секрет, що так званий «набір виживальщика» включає не занадто багато речей: тільки найнеобхідніше. Предмети розкоші в переважній більшості випадків виключаються, оскільки в критичній ситуації (масові безлади, екологічна катастрофа) вони не допоможуть вижити. Так що виживання – це ще і відмінний спосіб переглянути свої потреби: відомо, що чим більше ми заробляємо, тим більше витрачаємо, штучно вираховуючи потреби.

Як ми бачимо, виживання у сучасному світі – практично норма. На сьогодні таке хобі, швидше, все ж є розвагою, але у разі серйозних катаклізмів може згодитися. Ви можете навчитися не лише базовим основам виживання. Передусім ви зрозумієте, як контролювати себе і управляти не лише своїм тілом, але і емоціями.

Список використаних джерел:

1. Ключ до виживання в сучасному світі. URL: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/yak-vizhiti-v-suchasnomu-sviti-samokontrol-50428156.html> (дата звернення 01.05.2025)
2. Джон Ліч. Психологія виживання. Київ: КМ-БУКС, 2019. 352 с.
3. Виживання: безневинне хобі 21 століття або сувора необхідність? URL: <https://publish.com.ua/navchannia/vizhivannya-beznevinne-khobi-21-stolittya-abo-suvora-neobkhidnist.html> (дата звернення 30.04.2025)
4. Луньков А., Ожаревський В., Польцев І. Основи виживання у бойових умовах. Львів: Друкарня Академії сухопутних військ, 2014. 231 с.

УДК 338.48(477)

Куча Д.Ю., студент 1 курсу, гр. ТЗ-8М, ФБСО
Скоробагата Т.Л. студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Науковий керівник: Горшкова Л.О., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Міжнародний досвід екстремального виду туризму в контексті туристичних активностей

Екстремальний туризм – вид туризму, який пов'язаний з отриманням незабутніх вражень, адреналіну, а також з небезпечними ризиками для життя та здоров'я людини. З кожним роком він стає все популярнішим та поширенішим серед туристів, яким набридли так звані "традиційні" подорожі як, наприклад, поплавати влітку на морі. Екстремальний туризм дозволяє туристам випробувати свої сили в найнепередбачуваніших і найскладніших умовах: зійти на високу гору чи зануритися в море з акулами. Такий активний відпочинок доводиться до смаку багатьом туристам, які хочуть спробувати щось нове й цікаве. Часом туристам навіть не важливо, наскільки те чи інше місце є небезпечним для них самих, тому що отримання неймовірних вражень лежить в основі занять екстремальним туризмом. У такому разі, не менш важливою частиною є безпека, яка повинна бути понад усе [1, с. 111-133]. У світі існує велике різноманіття екстремальних активностей: водні (рафтинг, каякінг, дайвінг тощо), наземні (кінний, катання на квадроциклах, пішохідні прогулянки тощо), гірські (альпінізм, катання на гірських велосипедах, спелеотуризм тощо), повітряні (банджі-джампінг, парашутизм, параглайдинг тощо), екзотичні (космічний, джайлоо-туризм тощо), які розвиваються досить динамічно [2, с. 9]. Регіони світу є надзвичайно багаті на напрямки та види екстремального туризму.

Європа – регіон, який популярний такими напрямками як: Язык троля (Норвегія), Альпи, Долініти (Італія), Татри (Польща, Словаччина), Ландманналаугар (Ісландія), Пік-Дистрикт (Великобританія), де найпоширенішими є такі види екстремального туризму: хайкінг, роуп-джампінг, альпізм, похід, політ на вертольоті, піші прогулянки й скелелазіння. Загалом, Європа тримає свої позиції першості завдяки розвиненій інфраструктурі, природному різноманіттю та ландшафту. Вона приваблює екстремальних туристів різними місцями для отримання незабутніх вражень [3]. Північна Америка – регіон, який має такі місця для екстремального туризму як: Гранд-Каньйон (США), Йосеміті (США), Долина Смерті (США), Кенмор, Банф і Лейк-Луїз (Канада), Деналі (США), Аляска (США). Поширеними видами екстремального туризму є: хайкінг, рафтинг, кінний туризм, скелелазіння, похід, катання на джипах, піші прогулянки, маунтінбайкінг, альпінізм, катання на снігоходах, квадроциклах, спелеотуризм, зіп-лайн. Загалом, Північна Америка пропонує цікаві напрямки для занять екстремальним туризмом завдяки різноманіттю природних ландшафтів, розвиненій інфраструктурі й відповідним умовам [2].

Південна Америка – регіон, в якому популярні такі локації: Аконкагуа (Аргентина), Торрес-дель-Пайне (Чилі), Фіцрой (Аргентина, Чилі), Футалеуфу (Чилі), Галапагоські острови (Еквадор), Атакама (Чилі). Поширеними видами активностей є: альпінізм, похід, трекінг, хайкінг, скелелазіння, рафтинг, каякінг, дайвінг, сноркелінг, сендбордінг, катання на квадроциклах, велосипедах. Загалом, Південна Америка має багато місць для занять екстремальним туризмом завдяки унікальним природним умовам, туристичній інфраструктурі та зацікавленості туристів до активного способу життя [3].

Азія – регіон, популярний такими напрямками: Гімалаї, Бромо (Індонезія), Ганг (Індія), Калімантан, Черрапунджі, Пхукет (Таїланд). Поширеними видами екстремальних активностей є: альпінізм, трекінг, хайкінг, катання на джипах, рафтинг, каякінг, походи в джунглі, спелеотуризм, дайвінг, серфінг, снорклінг, параглайдинг.

Африка – регіон, що є популярним завдяки таким напрямкам: Кіліманджаро (Танзанія), Замбезі (Замбія, Зімбабве), Наміб (Намібія), Вікторія (Замбія, Зімбабве), Мозамбік, Серенгеті (Танзанія, Кенія), де поширені альпінізм, рибальське сафарі, рафтинг, політ на вертольоті, катання на квадроциклах, серфінг, трекінг, дайвінг, кінне сафарі, віндсерфінг, сафарі. Загалом, Африка – популярне місце для екстремального туризму завдяки поєднанню природних ландшафтів, фауни й кліматичних умов [3].

Отже, екстремальний туризм є популярним у всіх регіонах світу. Кожен турист прагне отримати незабутні враження, адреналін, а також відкрити горизонти для нових подорожей.

Список використаних джерел:

1. Ципко В.В. Історичні етапи становлення екстремального туризму. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Історія, економіка, філософія. 2023. N. 28. С. 111–133.
2. Мальська М.П. Навчально-методичні вказівки з курсу «Екстремальні види туризму» для студентів напряму підготовки «Туризм». Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 50 с.
3. Екстремальний туризм в Європі. URL: <https://www.tripadvisor.com/Attractions-g4-Activities-c61-t212-oa30-Europe.htm>

Кучерук А.Р., студентка 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Ярмолюк Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Нематеріальна культурна спадщина як ресурс для розвитку туризму (на прикладі Індії)

У сучасному туризмі спостерігається зростаючий інтерес до нематеріальної культурної спадщини як унікального ресурсу, здатного залучати туристів та сприяти сталому розвитку територій. Це особливо актуально в умовах глобалізації, коли унікальні елементи культури стають важливим інструментом збереження ідентичності та популяризації національної спадщини. Нематеріальна культурна спадщина окремої держави, вчасності Індії, є частиною спільної спадщини людства в різних областях діяльності, потужним засобом зближення народів, етнічних груп і затвердження їх культурної самобутності. Стратегічним завданням кожної держави є збереження національної мови та літератури, значущих традицій та звичаїв, пам'яток фольклору, а також захист культурної самобутності народу, створення умов для популяризації його нематеріальної культурної спадщини в середині країни та за її межами заради збереження єдиного культурного простору.

Індія є яскравим прикладом країни, де нематеріальна культурна спадщина є ключовим елементом туристичної привабливості. Йдеться не лише про традиції, обряди, мови, музику, танці, кухню, а й про релігійні практики, духовні вчення та мистецтва, що передаються з покоління в покоління. Одним з найбільш відомих проявів індійської спадщини є йога – практика, що інтегрує фізичні, духовні та ментальні аспекти життя, і привертає мільйони туристів з усього світу.

Ще одним потужним ресурсом є фестивалі – Холі, Дівалі, Кумбх Мела. Ці події приваблюють туристів своєю автентичністю, масштабом і глибиною символіки. Вони не лише знайомлять з місцевими звичаями, але й формують емоційний зв'язок між туристами та культурним середовищем. Це сприяє повторним візитам та позитивним враженням. Важливо підкреслити, що використання нематеріальної спадщини в туризмі повинно бути етичним і відповідальним. Комерціалізація традицій може призвести до втрати автентичності, тому важливо залучати місцеві громади до процесу створення туристичного продукту та забезпечити збереження оригінального змісту практик.

На прикладі Індії можна виокремити кілька стратегічних підходів, які можуть бути застосовані в Україні. Це, зокрема, сертифікація нематеріальних об'єктів, створення фестивальних маршрутів, інтеграція культурної спадщини в навчальні програми для гідів, розвиток центрів нематеріальної культури. Україна має великий потенціал у цій сфері – козацькі традиції, гуцульське різьбярство, бойківські співи, писанкарство – все це може стати магнітом для культурно зацікавленого туриста. Нематеріальна культурна спадщина, таким чином, є цінним туристичним ресурсом, спроможним сформувати конкурентні переваги туристичного продукту на світовому та національному туристичному ринку. Попри потужний масив елементів нематеріальної культурної спадщини, більшість абсолютно унікальних її зразків є невідомими / маловідомими. Це є серйозною проблемою, яка шляхом поєднання зусиль держави, територіальних громад, науковців, бізнесменів та усіх небайдужих громадян може та має бути вирішена якомога швидше, як заради розвитку туристичного потенціалу території та вирішення у такий спосіб низки соціально-економічних проблем, так і задля відродження і збереження етнокультурної самобутності народу, розвитку національно-патріотичних його почуттів.

Таким чином, нематеріальна культурна спадщина є не лише засобом збереження ідентичності, а й потужним туристичним ресурсом, що сприяє міжкультурному діалогу, сталому розвитку та просуванню країни на міжнародному туристичному ринку. Досвід Індії демонструє, як правильно вибудована політика у цій сфері може принести вагомі результати – як економічні, так і соціокультурні.

Список використаних джерел:

1. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. UNESCO. 2003. URL: <https://ich.unesco.org/en/convention>.
2. Sharma K. Cultural Tourism in India: Development, Issues and Opportunities. International Journal of Tourism & Hospitality Review. 2021. Vol. 8(2), pp. 45-59.
3. Рожелюк Р.Р. Історія туризму: підручник. Львів, 2022. 248 с.
4. Чебан О.М. Нематеріальна культурна спадщина в туризмі України. Культура і сучасність. 2021. № 1. С. 12–17.

УДК 477.87

Мельничук В.В., студент 1 курсу, гр. ТЗ-8М, ФБСО
Ярмолук Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сучасні тренди розвитку кавового туризму в Україні

Кавовий туризм набуває популярності у світі. Люди все більше цінують високу якість кави, а також хочуть дізнатися більше про її виробництво та традиції, шукають унікальні і освітні туристичні враження. Деякі країни, зокрема Колумбія, Коста-Рика, Ефіопія та В'єтнам, стали популярними місцями для кавового туризму. Туристи відвідують кавові ферми, де можуть побачити процес виробництва, здобути знання про різні сорти кави та смаки, і насолоджуватися аутентичним досвідом [2].

Розвиток кавових фестивалів і подій сприяє популярності кавового туризму. Люди приїжджають на такі заходи, щоб спробувати різні сорти кави, взяти участь у майстер-класах та семінарах, і насолоджуватися атмосферою, присвяченою цьому ароматному напою.

Зародження культури поціновувачів кави, зокрема в США, пов'язують з тенденцією нового покоління мандрівних гурманів відкривати для себе нові смаки під час подорожей. Хоча не існує точної дати зародження і місця виникнення кавового туризму, кавова культура глибоко впливає на розвиток сучасного суспільства, про що свідчить глобальне зростання кількості кавових бізнесів та кав'ярень.

Будучи другим за популярністю напоєм після води, кава, безсумнівно, має довгу історію і культуру, великий ринок збуту і потенціал розвитку ринку порівняно з чаєм, віскі, вином та іншими напоями. У 2003 році Боніфас, один з перших, хто відрізнив кавовий туризм від гастрономічного, підкреслив, що порівняно з ресторанами Мішлен або винними туристичними атракціями в Південній Європі, кавовий туризм має ширшу аудиторію і перспективи розвитку. Прагнення клієнтів до кавової кухні та культури, безсумнівно, сприяє формуванню кавового туризму. Близько 30-40% людей споживає каву щодня. Щодня у світі випивається понад 2,25 мільярда чашок кави. Найбільше споживають каву у високорозвинених країнах Скандинавії, Північної Америки та Західної Європи.

І. Я. Кулиняк та ін. [1] розглядають кавовий туризм – як вид туризму, що пов'язаний з ознайомленням з історією, особливостями вирощування, обробки, переробки, способами приготування та культурою споживання кави та її дегустацією. Аналізуючи каву як об'єкт, важливим є сенсорний досвід: смак, запах, аромат, зовнішній вигляд напою, візуальний досвід. Аналізуючи процес споживання кави як гру можна сказати, що споживча діяльність виступає тут засобом комунікації та соціалізації.

Кавовий туризм розпочав свій розвиток в Україні з моменту відкриття перших кав'ярень у 17 ст. і до побудови кавового виробництва. Звісно кліматичні умови не дозволяють нашій країні вирощувати каву, однак з'явилося багато кампаній які займаються закупівлею зеленого кавового зерна, і безпосередньо в межах України займатися його обсмажуванням та продажем. В Україні з'явилося також багато унікальних і мережевих кав'ярень, створюються окремі кавові туристичні об'єкти, наприклад Львівська копальня кави. Найактивніше кавовий туризм та культура в Україні почали розвиватися у 2014 році, коли відбулось відкриття чисельних тематичних кав'ярень, заводів-обсмажувачів кавового зерна. І ця дата збігається з датою початку розвитку кавового туризму в світі.

На ринку України можна виділити декілька основних форматів кав'ярень:

традиційна кав'ярня, де в основному асортимент продукції складає кава, чай і десерт.

інший формат, де в асортименті продукції крім кави та чаю входять ще інші страви та алкоголь.

авторські кав'ярні, які часто називають кав'ярні третьої хвилі.

В Україні загалом розвинутими є лише два напрями кавового туризму: - кавові екскурсії (зазвичай по кав'ярням з дегустацією кави або інтерактивні, як на копальню кави, екскурсії на обсмажу вальні підприємства з подальшою дегустацією і можливістю купити свіже обсмажену каву) та кавові події (фестивалі для широкого загалу та професіоналів, чемпіонати кави).

Кавовий туризм в Україні може і повинен розвиватись. Зазвичай, кавові маршрути включають до загальних пізнавальних екскурсійних програм, хоча вони можуть функціонувати в якості цілком самостійних туристичних продуктів.

Список використаних джерел:

1. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Ярмола К. М. Кавовий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку. Приазовський економічний вісник. Запоріжжя. Випуск 1(24) 2021. С. 19-20. // <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-1-3> (дата звернення 23.04.2025)
2. Найвідоміші музеї кави світу. URL: <http://biblio-nivki-meniunavsismaky.blogspot.com/2016/03/Naividomishi-muzei-kavy-svitu.html> (дата звернення 24.04.2025)

УДК 332.1

Павлюк А.О., студент 1 курсу, гр. ТЗ-8М, ФБСО
Науковий керівник: Ярмолук Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Ключові аспекти впливу історико-культурної спадщини на розвиток екскурсійно-туристичної сфери

Збереження та формування національної ідентичності кожної країни неможливе без забезпечення та розвитку історично-національної спадщини. Саме історично-культурна спадщина є відображенням минулого народу чи певної етнічної групи, в якій відображається її традиції, цінності, обряди та інше. По суті історично-культурна спадщина включає в себе матеріальні та нематеріальні об'єкти, що мають певне культурне, історичне, естетичне чи наукове значення. Відповідно, збереження історично-культурної спадщини є особливо актуальним в сучасних умовах глобалізованого світу, де культурна уніфікація виступає основною тенденцією. Прагнення до збереження історично-культурної спадщини має численні переваги та значення для суспільства:

- спадщина формує національну ідентичність, сприяє почуттю приналежності до певної культури чи народу, допомагаючи людям розуміти свої корені, традиції та історичні події, що сформували сучасне суспільство;

- спадщина слугує джерелом знань для майбутніх поколінь, сприяючи глибшому розумінню минулого, розвитку критичного мислення та історичної свідомості;

- туризм, орієнтований на історично-культурну спадщину, може стати важливим джерелом доходу для регіонів, а відновлення та утримання культурних об'єктів сприяє створенню робочих місць та розвитку інфраструктури [1; 51].

Культурна спадщина – ключовий фактор ідентифікації для будь-якого народу, що визначає його місце, роль та внесок у розвиток світової цивілізації [2; 125]. Історико-культурна спадщина відіграє вирішальну роль у формуванні та розвитку екскурсійно-туристичної сфери. Вона є не лише джерелом привабливості для туристів, але й важливим чинником, що впливає на економічний, соціальний та культурний розвиток регіонів. Взаємодія між спадщиною та туризмом створює унікальні можливості для збереження культурних цінностей, стимулювання економічного зростання та сприяння міжкультурному діалогу. Місце історико-культурної спадщини в контексті розвитку екскурсійно-туристичної сфери: історико-культурні пам'ятки, такі як стародавні храми, замки та історичні будівлі, приваблюють туристів, які шукають унікальні культурні досвіди. Ці об'єкти відіграють роль мостів між минулим і сучасністю, дозволяючи відвідувачам зануритися в історію і традиції місця; історико-культурні пам'ятки часто стають каталізаторами для місцевого економічного розвитку, спонукаючи зростання доходів від туризму. Вони забезпечують роботу гідів, готелів, ресторанів та інших сфер послуг, що безпосередньо пов'язані з туристичною діяльністю; історико-культурна спадщина використовується для освітніх цілей, надаючи унікальні можливості для навчання через безпосередній досвід. Школи та університети часто включають відвідування таких місць у свої навчальні програми, що допомагає збільшити обізнаність і розуміння історії серед молоді. Туризм, орієнтований на спадщину, сприяє обміну знаннями та досвідом між місцевими жителями та туристами, що збагачує обидві сторони та сприяє кращому розумінню та повазі до різних культур. Соціальний вплив також проявляється у покращенні інфраструктури та умов життя в регіонах, де розвивається туризм. Інвестиції в туристичні об'єкти часто супроводжуються покращенням транспортних мереж, медичних та освітніх послуг, що позитивно впливає на якість життя місцевих жителів. Крім того, участь місцевих громад у туристичних проектах сприяє розвитку соціальних ініціатив та програм, що спрямовані на покращення соціальних умов та підтримку місцевих ініціатив. Доходи від туризму можуть бути використані для фінансування реставраційних робіт, консервації архітектурних об'єктів та підтримки музеїв і культурних установ. Таким чином, туризм сприяє забезпеченню фінансових ресурсів, необхідних для збереження культурної спадщини, що є важливим аспектом її довготривалого збереження. Однак важливо забезпечити баланс між розвитком туризму та збереженням спадщини, щоб уникнути надмірного навантаження на культурні об'єкти та їх деградації [3; 47]. Історико-культурна спадщина має багатогранний вплив на розвиток екскурсійно-туристичної сфери, сприяючи економічному зростанню, соціальній згуртованості, культурному обміну та екологічній стабільності. Вона є не лише джерелом привабливості для туристів, але й важливим чинником, що впливає на збереження культурних цінностей та сталий розвиток регіонів.

Список використаних джерел:

1. Федорченко В.К. Новітні підходи до збереження культурної спадщини. *Культурне життя України*. 2015. № 1. С. 47–54.
2. Безсонова О.Є. Патріотичний туризм та його роль у збереженні історичної спадщини. *Патріотизм і суспільство*. 2019. № 1. С. 122–129.
3. Ярошенко Ф.Г. Туризм та збереження культурної спадщини: український контекст. *Наукові записки. Серія: Туризм*. 2016. № 2. С. 44–50.

УДК 338.48:339.137.2

Петренко Д.П., студентка 3 курсу, гр. ТЗ-9, ФБСО
Каленська В.П., доцент кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Конкурентоспроможність туристичної галузі України в умовах нових реалій: виклики та перспективи розвитку

Сучасна туристична галузь України перебуває в ситуації глибокої трансформації, зумовленої насамперед повномасштабною війною, що розпочалася в 2022 році. Туристична інфраструктура зазнала значних руйнувань, потоки іноземних туристів практично зупинились, а внутрішній туризм почав відігравати провідну роль. Ці зміни створили як великі виклики, так і нові можливості для розвитку галузі.

Війна суттєво обмежила доступ до багатьох туристичних регіонів, зокрема до південних і східних областей. Багато закладів розміщення, історико-культурних об'єктів та природних локацій стали недоступними або зруйнованими. У таких умовах важливою стала переорієнтація на безпечні регіони, зокрема Захід України, який активно приймає внутрішніх туристів і тимчасово переміщених осіб. У цьому контексті конкурентоспроможність галузі все більше залежить від гнучкості, інноваційності та адаптації до сучасних викликів. [1]

Важливими чинниками, що впливають на конкурентоспроможність, залишаються якість сервісу, розвиток інфраструктури, впровадження цифрових технологій, а також унікальність туристичного продукту. Наприклад, створення тематичних маршрутів, гастрономічних турів, екотуризму та агротуризму дозволяє диференціювати туристичну пропозицію. Водночас маркетингові зусилля повинні зосереджуватись на формуванні позитивного іміджу регіонів, що залишаються безпечними для подорожей. [2]

Цифровізація туризму — ще один перспективний напрямок розвитку. Віртуальні тури, онлайн-бронювання, інтерактивні карти та мобільні застосунки полегшують доступ до туристичних послуг та підвищують привабливість дестинацій. Такі інновації є особливо актуальними в умовах обмеженої мобільності та високого рівня тривожності серед споживачів. [3]

Україна також має потенціал для розвитку міжнародного партнерства у сфері туризму. Участь у європейських програмах, спільні ініціативи з сусідніми країнами, а також залучення міжнародних донорів можуть сприяти відновленню інфраструктури та посиленню позицій України на світовому туристичному ринку. Однак для цього необхідно забезпечити системний підхід до розвитку галузі на державному рівні, включаючи законодавчі зміни, фінансування та підтримку малого і середнього бізнесу. [4]

Крім того, важливо звернути увагу на кадрове забезпечення галузі. Підготовка фахівців у сфері туризму повинна відповідати сучасним вимогам ринку, враховуючи нові виклики, пов'язані з безпекою, цифровими технологіями та сталим розвитком.

Таким чином, туристична галузь України має високий потенціал конкурентоспроможності, проте його реалізація залежить від здатності адаптуватися до нових умов та забезпечувати стабільність у безпечних регіонах країни.

Список використаних джерел:

1. Туристична галузь України під час війни: виклики, загрози, шляхи виходу з кризи : монографія / [за заг. редакцією д. е. н., проф. М. Ю. Барна]. – Львів : ЛТЕУ, 2024. – 280 с.
2. Фролова В.Ю. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2015. №1(29). С.42-46.
3. Сидоренко І.О. Економіка. Управління. Інновації. 2012. №1(7).
4. Колосінська М. І. Дослідження конкурентоспроможності туристичного ринку України / М. І. Колосінська // Регіональна економіка. - 2012. - № 2. - С. 185-193.

Ріхтер А.О., студентка 4 курсу, гр ТЗ-8, ФБСО,
Науковий керівник: Калько А.Д., д.геогр.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Екологічний туризм як альтернатива масовому туризму: екологічні та соціальні переваги

Туризм є важливою складовою світової економіки та соціокультурного розвитку, що відіграє значну роль у глобалізації, міжкультурному обміні та економічному зростанні. Його багатогранність визначається різноманітністю форм і видів, які відображають різні мотиви подорожей, природні та культурні ресурси, а також рівень впливу на навколишнє середовище.

Однією з ключових тенденцій сучасного туризму є зростання інтересу до сталого розвитку, що зумовлює посилення ролі екологічного туризму. Сучасні перспективи розвитку екотуризму пов'язані із зростанням екологічної свідомості, розвитком зеленої інфраструктури та інтеграцією екологічних стандартів у туристичну діяльність. Це робить його важливим напрямом у контексті сталого туризму.

Екологічний туризм передбачає подорожі до природних регіонів з дбайливим ставленням до екосистем та збереженням їхньої цілісності. Він належить до пізнавального типу туризму, адже під час таких поїздок мандрівники прагнуть як здобути нові знання, так і насолодитися відпочинком у гармонії з природою.

У сучасному світі, зі зростанням уваги до екологічних проблем і потреби у сталому розвитку, екологічний туризм або екотуризм набуває дедалі більшої популярності. Це стає альтернативою масовому туризму, який нерідко спричиняє деградацію навколишнього середовища та створює соціальні труднощі для місцевих громад. Основна мета екотуризму полягає у збереженні природних ресурсів, підтримці місцевих спільнот та формуванні екологічної свідомості серед тих, хто подорожує.

Екологічні переваги екотуризму. Збереження біорізноманіття та природних екосистем.

Екотуризм сприяє охороні природних територій, оскільки туристи відвідують унікальні місця з рідкісною флорою і фауною, стимулюючи їхнє збереження. Це відіграє особливо важливу роль у національних парках та заповідниках, де екотуризм може забезпечувати фінансові ресурси для природоохоронних ініціатив. Зменшення впливу на довкілля. На відміну від масового туризму, екотуризм передбачає мінімальне втручання у природне середовище. Прихильники екотуризму дотримуються екопринципів, таких як "не залишати слідів", використовують екологічні види транспорту та проживання, що дозволяє знизити рівень забруднення і викидів парникових газів.

Екологічна освіта і підвищення екоосвідомості. Екотуризм зазвичай включає освітні ініціативи, які допомагають туристам усвідомлювати важливість охорони природи та сталого використання ресурсів. Це стимулює відповідальне ставлення до довкілля й підвищує загальну екологічну культуру.

Соціальні переваги екотуризму. Підтримка місцевих громад. Екотуризм сприяє економічному розвитку віддалених і сільських регіонів, адже туристи охоче користуються послугами місцевих жителів та купують місцеві товари. Це створює додаткові робочі місця та забезпечує джерела доходу для населення певної території. Збереження культурної спадщини. Відвідуючи екотуристичні маршрути, туристи знайомляться з традиціями, звичаями і культурою місцевих громад, що сприяє підтримці та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Покращення рівня життя. Розвиток екотуризму приводить до поліпшення інфраструктури, підвищення рівня освіти і доступу до медичних послуг у місцевих громадах. У результаті це значно сприяє підвищенню якості життя місцевого населення.

Отже, екотуризм є ефективною альтернативою масовому туризму, оскільки він допомагає зберегти природне середовище, підтримує місцеві громади та формує екологічну обізнаність.

Список використаних джерел:

1. П'ятка Н. Роль екологічного туризму в контексті перспективного розвитку територій. – Мукачівський державний університет. – 2023.
2. Кобелька О. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого туризму в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/kobelka.htm
3. Воробйова І. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідного фонду. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/vorobjova3.htm
4. Бабкін Г. Екологічний туризм. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infotour.in.ua/babkin08.htm>
5. Данкевич В. Державна політика розвитку екологічного туризму в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1813537>.
6. Тарасова В., Нестерчук І., Ковалевська І. Географія туризму: Екологічний туризм: підручник. Житомир, 2021. 252 .

УДК 614.2:728.5:504.06

Селюк О.Р., студентка 4 курсу, гр. ЗГРС-21-1, ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Лікувально-оздоровчий комплекс як інноваційна модель простору сталого розвитку та збереження здоров'я людини

У сучасному світі збереження та зміцнення здоров'я людини стає пріоритетним завданням як для державної політики, так і для приватних ініціатив. Людина щодня стикається з багатьма викликами: погіршенням екологічної ситуації, високим рівнем стресу, перевантаженням інформацією, малорухливим способом життя та браком якісного відпочинку. Це формує потребу у створенні простору, що не лише лікує, а й відновлює — лікувально-оздоровчих комплексів нового покоління.

Такий комплекс — це не просто місце для отримання медичних послуг, а багатофункціональний простір, що інтегрує медицину, реабілітацію, психологічну підтримку, рекреацію та профілактику захворювань. Тут відвідувач має змогу пройти комплексну діагностику, отримати професійне лікування, відпочити, зміцнити ментальне здоров'я і сформувати корисні звички. Сучасний підхід базується на міждисциплінарній взаємодії фахівців — лікарів, фізичних терапевтів, масажистів, дієтологів, психологів, тренерів з фітнесу та йоги. Індивідуалізація є ключовою рисою таких об'єктів. Програми оздоровлення мають бути адаптовані до вікових, фізіологічних, психологічних та соціальних особливостей кожного клієнта. Атмосфера в комплексі повинна сприяти відновленню: це простір балансу між усамітненням і можливістю соціальної взаємодії, що особливо важливо для осіб похилого віку, ветеранів, людей із хронічними захворюваннями або післяопераційним станом.

Проектування таких комплексів вимагає особливої уваги до архітектурних рішень. Інфраструктура має бути безбар'єрною, логічно структурованою, з інтуїтивною навігацією. Доцільним є розміщення у природному середовищі — біля лісів, водойм або в гірській місцевості, де сам ландшафт підтримує оздоровлення. Матеріали для будівництва повинні бути екологічно чистими, інтер'єри — виконаними у натуральних тонах із використанням природного освітлення та живої рослинності, що створює відчуття спокою та безпеки.

Планування простору має забезпечувати логічну послідовність проходження процедур. Наприклад, після діагностики клієнт потрапляє до відділення фізичної реабілітації, потім — до зони відпочинку, де передбачено розслаблювальні процедури, медитацію чи просто прогулянки на свіжому повітрі. Важливо також мати окремі зони для групових і персональних занять, тераси для занять на відкритому повітрі, а також приміщення для проведення лекцій, тренінгів і майстер-класів. Функціональне наповнення комплексу включає готельні номери або індивідуальні котеджі для проживання, медичні кабінети, фітнес-зали, басейни, сауни, зали для йоги і медитацій, дієтичні кафе з авторською кухнею, кімнати для арт-терапії, а також зони відпочинку. Одним із ключових чинників успішності комплексу є висока кваліфікація персоналу та формування довірливої, доброзичливої атмосфери. Використання енергоефективних технологій, систем очищення та повторного використання води, сортування відходів, зелена енергетика, вертикальне озеленення — усе це сприяє екологічній відповідальності, формує екосвідомість клієнтів і знижує експлуатаційні витрати. Соціальна функція комплексу не менш важлива. Він має бути відкритим для різних верств населення, зокрема — осіб з інвалідністю, ветеранів, літніх людей. Доступність послуг і можливість часткового фінансування через соціальні програми чи державні гранти робить такі заклади не лише елітними, а й соціально значущими. Це — приклад гуманного простору, де здоров'я, гідність та комфорт кожного є на першому місці.

Таким чином, лікувально-оздоровчий комплекс — це модель сучасного простору, що інтегрує наукові досягнення, природні ресурси та гуманістичний підхід. Його грамотне проектування та реалізація є інвестицією не лише в окрему людину, а й у здоров'я нації загалом. Це — інфраструктура майбутнього, що сприяє формуванню нової культури ставлення до здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Кот В.Ю. Прибуток підприємства та шляхи його підвищення (на прикладі лікувально-оздоровчого комплексу «ГРАНД МАРИН» : thesis. 2018. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7634>
2. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні / V. Z. Kholiyavka та ін. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 1. С. 25–33. URL: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280>
3. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa- та wellness-туризму в світі / О. М. Mochulska та ін. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 3. С. 56–61. URL: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.3.10593>

УДК 640.4

Холківський А.С., студент 4 курсу, гр. ТЗ-8, ФБСО
Науковий керівник: Климчук А.О., д.е.н., проф.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Розвиток малого бізнесу в туризмі Італії

Італія є однією з найпривабливіших країн світу для туристів завдяки унікальному поєднанню культурної спадщини, гастрономії, природних ресурсів та клімату. У цій системі малий бізнес відіграє ключову роль, забезпечуючи гнучкість, автентичність та індивідуалізований підхід до туриста. Сегмент малого підприємництва в туристичній галузі охоплює сімейні готелі, малі туристичні агентства, гідів, виноробні, кулінарні школи, крафтові виробництва, фермерські господарства (агротуризм) та інші локальні ініціативи. Основним фактором розвитку малого бізнесу в туризмі є зростаючий попит на унікальний і персоналізований досвід мандрівників, що відрізняється від масових турів.

Малий бізнес сприяє збереженню культурних традицій та місцевої ідентичності, підтримує економіку малих міст і сільських територій, особливо в регіонах Тоскана, Умбрія, Апулія та Сицилія. Уряд Італії та органи місцевого самоврядування активно стимулюють розвиток цього сектору через надання грантів, податкових пільг, створення туристичних кластерів та програм цифровізації малого бізнесу. Одним із важливих чинників стало впровадження ініціативи «Альберго дифузо» — концепції розподіленого готелю, що дозволяє зберігати історичну забудову селищ і залучати туристів до менш популярних, але автентичних локацій.

Після пандемії COVID-19 малий бізнес в туризмі Італії переорієнтувався на внутрішній туризм, стійкі та екологічні формати подорожей, цифрові платформи просування послуг. Значну роль відіграє соціальне підприємництво, особливо в проєктах з відновлення історичних об'єктів та інфраструктури сільських територій. Важливим інструментом підтримки малого турбізнесу стало використання цифрових технологій — онлайн-букінг, платформи Airbnb, Tripadvisor, інструменти віртуальної реальності, просування через соціальні мережі.

Окрему нішу серед малого туристичного бізнесу в Італії займають підприємства, пов'язані з тематичними маршрутами — винними турами, гастрономічними подорожами, історичними та релігійними шляхами. Такі ініціативи часто організовуються малими кооперативами або асоціаціями, що об'єднують локальні підприємства, гідів, ремісників і фермерів. Популяризація таких маршрутів сприяє розвитку віддалених регіонів і рівномірнішому розподілу туристичних потоків по країні.

Також активно зростає роль креативного туризму, що базується на включенні туристів у творчі, ремісничі або освітні процеси. Приклади включають участь у майстер-класах з приготування італійських страв, виготовлення кераміки, живопису або вивчення місцевих діалектів. Малий бізнес, який надає такі послуги, задовольняє попит на глибше пізнання культури, що стає все актуальнішим серед мандрівників нового покоління.

Екологічні практики малого туристичного бізнесу також набувають дедалі більшого значення. Багато підприємств переходять на енергоефективні технології, пропонують «зелені» тури, використовують локальні продукти та ресурси, уникають надмірного споживання. Сертифікації типу EU Ecolabel або Legambiente Turismo стають маркером відповідального підходу, що приваблює свідомих туристів.

Значну підтримку розвитку малого туризму надають італійські регіони через спеціалізовані платформи, що просувають локальні ініціативи: наприклад, Visit Tuscany, Enjoy Piemonte, Sicily Tourism. Ці ресурси допомагають малим підприємствам отримати видимість на глобальному ринку без великих витрат на рекламу.

Попри позитивну динаміку, малий бізнес у туризмі стикається з низкою викликів: високий рівень конкуренції, сезонність попиту, брак кадрів, складнощі з цифровою трансформацією. Для їх подолання важливим є розвиток партнерств між державою, освітніми установами та бізнесом, включення підприємців у освітні програми, розвиток мереж професійної підтримки.

Інноваційним напрямом розвитку малого туристичного бізнесу в Італії є цифрова трансформація сервісів. Підприємці все частіше інтегрують штучний інтелект у комунікацію з клієнтами, використовують аналітику для прогнозування попиту, впроваджують системи управління бронюваннями та динамічного ціноутворення. Такі інструменти, які раніше були доступні переважно великим мережевим гравцям, нині адаптовані до потреб малого бізнесу завдяки підтримці регіональних інноваційних хабів та європейських ініціатив.

Значну роль у розвитку малих туристичних підприємств відіграють європейські програми фінансування, зокрема Horizon Europe, COSME, LIFE, які передбачають підтримку сталого туризму, цифровізації та креативної економіки. Італійські мікро- і малі підприємства активно залучаються до проєктів транскордонної співпраці, обміну досвідом, навчання та просування нових туристичних

продуктів. Це сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Окремо варто відзначити роль молодіжного підприємництва у формуванні нових форматів туризму. Молоді підприємці створюють інноваційні мобільні додатки, екскурсійні сервіси, платформи віртуальних турів, об'єднують традиційні ремесла з цифровими технологіями. Такі стартапи сприяють модернізації туристичної сфери і відкривають нові ринки для малих підприємств, орієнтованих на покоління Z та цифрових кочівників.

Значущим фактором сталого розвитку малого туризму є міжсекторальна співпраця. Туристичний бізнес часто поєднується з іншими галузями — сільським господарством, мистецтвом, екологічними проектами, освітою. Наприклад, агротуристичні комплекси створюють освітні програми для школярів, а локальні гідів залучають художників до спільних подій і фестивалів. Такий синтез забезпечує не лише економічну стійкість, але й соціальний вплив на громади.

Розвиток малого бізнесу в туризмі Італії потребує комплексної політики підтримки, орієнтованої на довгострокову перспективу. Серед стратегічних напрямів — спрощення процедур реєстрації підприємств, доступ до мікрофінансування, створення навчальних програм для підприємців, посилення маркетингової присутності на глобальному рівні та стимулювання інклюзивних моделей туризму, які враховують інтереси малих громад і вразливих груп населення.

Таким чином, розвиток малого бізнесу в туризмі Італії базується на поєднанні традицій, інновацій, регіональної специфіки та сталого підходу. Цей сектор має значний потенціал зростання завдяки підтримці держави, інтересу до унікальних туристичних вражень та гнучкості підприємців у реагуванні на виклики сучасного туризму.

Список використаних джерел:

1. OECD (2022). Supporting tourism SMEs in Italy. OECD Tourism Papers. <https://www.oecd.org/industry/tourism>
2. ISTAT (2023). Tourism in Italy: Main figures and trends. Italian National Institute of Statistics. <https://www.istat.it/en/archive/tourism>
3. UNWTO (2023). Tourism and Rural Development. World Tourism Organization. <https://www.unwto.org/tourism-and-rural-development>
4. Italian Ministry of Tourism (2023). National Tourism Plan 2023–2027. <https://www.ministeroturismo.gov.it>
5. Albergo Diffuso Association (2023). What is Albergo Diffuso?. <https://www.alberghidiffusi.it>
6. EU Commission (2023). Tourism Transition Pathway. https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/tourism/transition-pathway_en
7. Airbnb (2023). Empowering Local Hosts in Italy. <https://news.airbnb.com>
8. Visit Tuscany (2024). Tuscany Official Tourism Website. <https://www.visittuscany.com>
9. Legambiente Turismo (2023). Ecotourism Certification and Practices. <https://www.legambienteturismo.it>
10. ENIT - Italian National Tourist Board (2023). Tourism Statistics and Market Trends. <https://www.enit.it>

Чичерський К.І., студент 1 курсу, гр. ТЗ-8М, ФБСО
Науковий керівник: Горшкова Л.О., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Соціально-економічні аспекти розвитку туристичної сфери

Швидкоплинність сучасного життя спонукає людину задля зняття втоми до належного відновлення власного організму та відчуття нових емоцій. Одним із джерел задоволення цих моральних та фізичних потреб виступають подорожі та відпочинок, які у сучасному соціумі прийнято називати «туризмом». Туризм є багатоаспектним і складним феноменом, чия значущість лише зростає. Подорожуючи світом, люди отримують нові знання, навички та довід, а також долучаються до інших культур [1, с.].

Становлення туризму, розвиток ринку туристичних послуг, який залежить від регіональних, географічних, соціальних та економічних чинників, його роль у системі світової торгівлі, визначають форми, види та напрямки туризму. До того ж, виникнення та поширення нових видів туризму забезпечуються як глобалізаційними процесами, так і науково-технічним прогресом. У довідниковій літературі представлена велика кількість класифікацій видів туризму за різними ознаками. Звичайно, що можна віддавати перевагу кожній з них, але будемо намагатись визначити найбільш оптимальну [1, с.].

Зважаючи на те, що у Законі України «Про туризм» [3] наведено не досить досконалу, на наше переконання, класифікацію видів туризму, яка не розкриває усіх видів та напрямів туризму, не враховує їхню універсальність та комплексність за різними класифікаційними ознаками та особливостями, зокрема: вікова категорія, мета поїздки, спосіб пересування тощо.

Класифікувати види туризму можна за різноманітними ознаками. Так, на думку В.Ф. Кифяк всі види туризму лише за однією ознакою (мета поїздки) тісно переплітаються між собою і виділити їх у чистому виді практично не завжди можливо. Наприклад, діловий туризм може поєднуватись з екскурсійним або спортивним, етнічний - з релігійним, екскурсійний - з рекреаційним і т.д. [2]. У класифікації запропонованій авторами М.П. Мальською, В.В. Худо та В.І. Цибухом виділені різноманітні форми та види туризму і виявлено їх залежність від низки чинників. У свою чергу, мета подорожі, мотиви, які викликають інтерес до певного виду туризму та туристичні ресурси, що використовуються при певних видах туризму, є основою запропонованої класифікації О.В. Музиченко-Козловської. Розуміння мотивів потенційного туриста, зважаючи на те, що як і кожен продукт на ринку, туристичні послуги та туристичний продукт повинні орієнтуватися на споживчий попит, є визначальними при плануванні та організації турів.

Туризм як особлива сфера діяльності має здатність формувати умови реалізації концепції сталого розвитку, яка націлена як на економічне зростання, так і на соціально-культурний, гуманітарний та морально-етичний розвиток країни. Туристичні послуги, сприяють людському розвитку, зокрема збільшенню тривалості життя, покращенню здоров'я та психоемоційного стану особистості.

Основними напрямками впливу туризму на соціальні і гуманітарні аспекти розвитку суспільства є: – поштовх до економічного розвитку депресивних регіонів, в яких є інвестиційні, технологічні, природні, ресурсні обмеження для розвитку інших видів діяльності; – здатність забезпечувати скорочення нерівномірності соціально-економічного розвитку окремих регіонів; – сприяє зростанню зайнятості населення і скороченню безробіття, внаслідок чого зменшується міграція робочої сили.

Головною особливістю розвитку сучасного туризму є трансформація туристичних організацій у міжнародні спільні підприємства, корпорації й асоціації. Це дозволяє значно поліпшити інформаційний обмін, забезпечити більш ефективне проникнення на зовнішній ринок, об'єднати зусилля партнерів в умовах загострення конкуренції на ринку туристичних послуг. Для вирішення завдань щодо розвитку сфери туристичних послуг України необхідно: внести відповідні зміни та доповнення до діючого законодавства з питань туризму; здійснити програму створення розгалуженої інфраструктури в галузі, провести реконструкцію матеріальної бази туризму; забезпечити цивілізовані умови щодо перетину кордону (прикордонний, митний контроль); відкрити туристичні представництва в зарубіжних країнах.

Список використаних джерел:

1. Рудніченко Є., Давидова О., Суліма В. Сучасні підходи до управління конфліктами в закладах готельно-ресторанного бізнесу. (2024). *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), с. 76-81. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-11>
2. Савицька Н. Л., Чміль Г. Л., Джгуташвілі Н. М. Клієнт-орієнтоване управління в готельно-ресторанному бізнесі: монографія. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2021. 209 с.
3. Закон України «Про туризм» Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>;
4. Герасимів З. Економічні аспекти туристичної діяльності Збірник наукових праць. а. 2022. Випуск 11, с. 162-166.

Шуплат О.М., доцент кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу, к.е.н., доц.
*Київський національний економічний
університет ім. В.Гетьмана*

Інвестиції в туристичну інфраструктуру України як фактор відновлення та сталого розвитку галузі в умовах нових економічних реалій

Інвестування в туристичну інфраструктуру України є надзвичайно актуальним питанням у контексті сучасних економічних викликів, оскільки туризм здатен стати потужним драйвером відновлення економіки та регіонального розвитку. Нові економічні реалії, зокрема наслідки пандемії COVID-19, війни та пов'язані з ними кризи, суттєво вплинули на туристичний сектор, призвели до зниження туристичних потоків і потребують модернізації інфраструктури для адаптації до змін. В таких умовах залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури є ключовим фактором для відновлення галузі, підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку.

Інвестиції відіграють ключову роль у відновленні та сталому розвитку туристичної галузі України, особливо в умовах післявоєнної реабілітації та економічних викликів. Вони сприяють модернізації інфраструктури, створенню нових робочих місць, підвищенню якості туристичних послуг і розвитку нових туристичних напрямків, що разом посилює економіку країни. За 2024 рік надходження від туристичної діяльності до бюджету зросли на 42%, що свідчить про позитивний вплив інвестицій навіть у складних умовах [1]. Туризм стає не лише джерелом доходів, а й важливим чинником соціальної реабілітації та національної ідентичності.

За даними Української туристичної асоціації, у першому кварталі 2025 року кількість внутрішніх подорожей зросла на 28% порівняно з аналогічним періодом минулого року, що свідчить про поживавлення туристичної галузі після кількох складних років пандемії та війни [2].

За три квартали 2024 року податкові надходження від туристичної сфери зросли більш ніж удвічі порівняно з 2023 роком і склали понад 3,5 млрд грн, що свідчить про поступове відновлення галузі [1].

Таким чином, враховуючи позитивні тенденції відновлення туристичної інфраструктури України та зростання внутрішніх подорожей стає очевидною необхідність формування комплексної Стратегії сталого розвитку туристичної інфраструктури.

Сталий розвиток туризму в Україні передбачає активне впровадження екологічних стандартів та «зелених» технологій, що сприяють збереженню природних ресурсів і довкілля. Це включає використання енергоефективних будівель, відновлюваних джерел енергії, систем управління відходами та мінімізацію екологічного впливу туристичних об'єктів. Державна стратегія розвитку туризму до 2026 року наголошує на необхідності раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища як основи для формування конкурентоспроможного туристичного продукту [3].

Для підвищення привабливості туристичних регіонів також важливим є формування туристичних кластерів, які об'єднують підприємства, інфраструктуру та місцеві громади для спільного розвитку. Особливу увагу приділяють нішевим видам туризму, таким як гастрономічний, медичний, пригодницький та екотуризм, що відповідають сучасним трендам і потребам туристів. Такий підхід сприяє диверсифікації туристичних продуктів, збільшенню тривалості перебування та підвищенню доходів регіонів.

На сьогоднішній день, значну роль у розвитку туристичної інфраструктури відіграє цифровізація, включно з онлайн-бронюванням, віртуальними турами та застосуванням штучного інтелекту для персоналізації послуг, стає стандартом і підвищує ефективність інвестицій. Запуск єдиного туристичного реєстру забезпечить прозорість ринку та покращить адміністрування інвестиційних процесів. Крім того, інновації сприяють оптимізації управління ресурсами, зниженню витрат і підвищенню конкурентоспроможності галузі.

Слід відзначити, що держава відіграє ключову роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату для розвитку туристичної інфраструктури. Це реалізується через механізми державно-приватного партнерства, надання грантів, пільгових кредитів і субсидій для модернізації об'єктів туризму, розвитку інноваційних проєктів та підтримки малого і середнього бізнесу у сфері туризму. Також важливим є створення нормативно-правової бази, що забезпечує прозорість і захист інтересів інвесторів.

Таким чином, стратегія сталого розвитку туристичної інфраструктури в Україні повинна базуватися на інтеграції екологічних технологій, розвитку регіональних кластерів і нішевих напрямів, а також активній державній підтримці, що разом формує основу для конкурентоспроможного і збалансованого розвитку туристичної галузі.

На сьогоднішній день існує ряд чинників, що стримують інвестиції в туристичну інфраструктуру. Однією з головних проблем для інвесторів в Україні залишається відсутність чітких і уніфікованих стандартів регулювання, що створює правову невизначеність і підвищує ризики інвестицій.

Незрозумілість процедур, часті зміни законодавства та бюрократичні перепони гальмують залучення капіталу, особливо в туристичній сфері, яка потребує прозорих правил гри. Для покращення ситуації важливо посилити верховенство права, реформувати судову систему та зменшити адміністративні бар'єри, що сприятиме підвищенню довіри інвесторів.

Недостатній рівень фінансової грамотності серед підприємців і місцевих громад ускладнює ефективне залучення та використання інвестицій. Важливо розвивати освітні програми, які допоможуть краще розуміти інвестиційні механізми, ризики та можливості. Підвищення прозорості інвестиційних процесів через цифровізацію державних послуг, відкриті реєстри та звітність сприятиме залученню як внутрішніх, так і міжнародних інвесторів.

Проте, стан туристичної інфраструктури залишає бажати кращого - застарілі дороги, нестабільне енергопостачання, недостатня кількість сучасних готелів і сервісів, все це створюють несприятливу інвестиційну привабливість галузі.

Важливим є також фактор безпеки, що впливає на інвестиційну привабливість, особливо для іноземних туристів.

Для створення сприятливого інвестиційного середовища в туризмі необхідно:

- впроваджувати комплексні реформи, що забезпечують стабільність і передбачуваність регулювання;

- розвивати державно-приватне партнерство для реалізації масштабних туристичних проєктів. Держава має забезпечити стабільне регуляторне середовище, підтримку інвестицій через гранти та пільгові кредити, а бізнес – впроваджувати інновації і підвищувати якість послуг. Місцеві громади, у свою чергу, відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини та формуванні унікального туристичного продукту. Така синергія сприятиме сталому розвитку туризму, створенню нових робочих місць і відновленню регіонів, особливо постраждалих від війни;

- надавати пільгові кредити, гранти та інші фінансові стимули для модернізації туристичної інфраструктури;

- підтримувати інновації та цифровізацію у сфері туризму;

- забезпечувати безпеку і комфорт для туристів, що підвищить привабливість регіонів для інвесторів.

Завдяки цим заходам Україна має всі шанси покращити інвестиційний клімат у туристичній галузі, що підтверджується зростанням індексу інвестиційної привабливості до 2,49 бала у 2024 році та збільшенням кількості компаній, готових інвестувати, до 70% [4].

Таким чином, подолання інвестиційних викликів у туристичній сфері України потребує системного підходу, що поєднує реформування регуляторної бази, розвиток фінансової освіти та підвищення прозорості, а також активна державна підтримка, впровадження інновацій і ефективна координація між усіма учасниками туристичного ринку створять умови для сталого розвитку туристичної інфраструктури України та її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Павлюк С. І. Стан розвитку галузі туризму в умовах війни та перспективи відновлення // [Назва журналу]. – 2025. – №72. – С. [вказати сторінки, якщо відомі]. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-169>.
2. Туристична Асоціація України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tau.org.ua/> (дата звернення: 05.05.2025).
3. Про затвердження Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
4. В Україні покращився інвестиційний клімат - ЄБА // Minfin.com.ua. – 05.11.2024. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/05/139263393/> (дата звернення: 06.05.2025).

УДК 338.486

**Яворська А.В., студентка 1 курсу, гр. ГРС-7, ФБСО
Ярмолук Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»**

Гастрономічний туризм як перспективний напрям розвитку сфери туризму в Україні

Гастрономічний туризм – це різновид туризму, що полягає у подорожах різними країнами з метою ознайомлення з національними стравами, продуктами та напоями. Під час таких турів туристи відвідують ресторани національної кухні, беруть участь у гастрономічних заходах і приготуванні місцевих страв, знайомляться з історією та рецептурою національної їжі та напоїв, дегустують їх, а також подорожують місцями вирощування, збору й виробництва продуктів, що їх цікавлять. Такий вид відпочинку, як гастрономічний туризм, є вибором справжніх гурманів, адже відданий цінитель кулінарії народів світу завжди знайде й відкриє для себе щось нове, незалежно від напрямку подорожі, оскільки кожна країна має свою унікальну національну кухню. Головне – правильно підготувати свій шлунок до кулінарних експериментів.

Гастрономія є чудовою можливістю оживити й урізноманітнити туризм, а також ефективним способом залучити туристів до вже знайомих країн і регіонів. Гастрономічні тури не мають сезонності, тому подорожі можливі протягом усього року. Під час гастрономічних подорожей туристи дізнаються значно більше про повсякденне життя, історію та культуру країни, ніж під час класичних екскурсійних турів. Протягом туру вони знайомляться з родинами, які століттями займаються вирощуванням виноградників, сироварінням або виробництвом шинки. Ці люди можуть мати різний соціальний статус та походження, адже серед їхніх предків були як аристократи, так і підприємці чи фермери. У гастрономічному турі туристи відвідують виноробні, пивоварні, невеликі ферми та виробництва, дегустують відомі та маловідомі національні продукти, а також вина й інші традиційні напої. Вони також відвідують місцеві ринки, беруть участь у кулінарних майстер-класах з професійними шеф-кухарями та привітними господарями власних господарств і угідь, а також гастрономічні фестивалі та кулінарні шоу. Тривалість гастрономічного туру може варіюватися від вікенду до двох тижнів.

Приклади популярних гастрономічних маршрутів: Закарпаття (сири, бограч та виноробні); Березівське вулканічне низькогір'я (вина); Виноградів (сир із буйволиного та овечого молока); Львів (кава, шоколад та традиційні солодощі); Одеська область (морепродукти, чорноморська риба та місцеве вино).

Гастрономічний туризм відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіонів України, особливо сільських територій. Його впровадження сприяє створенню нових робочих місць у сфері обслуговування, готельного бізнесу, ресторанній справі та виробництва локальних продуктів, що допомагає зменшити рівень безробіття в малих громадах. Зростаючий попит на традиційні страви та локальні продукти мотивує громади зберігати й відновлювати кулінарну спадщину, рецепти та техніки приготування, що передаються з покоління в покоління. Усе це сприяє зміцненню сільських громад та сталому розвитку територій. Проте існують і проблеми на українському гастрономічному туристичному ринку послуг, серед яких низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури та стан доріг, невідповідність засобів розміщення світовим стандартам, недостатній професійний рівень підготовки фахівців у цій галузі, недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму, а також низька й неефективна інформаційно-рекламна продукція вітчизняних туроператорів.

Україна, з її глибокими культурними традиціями, особливо в харчуванні, може запропонувати численні цікаві гастрономічні тури як для іноземних, так і для вітчизняних туристів. Завдяки геополітичному розташуванню, етнічному складу населення, багатству культури та самобутності народів, особливостям обрядів і традицій, Україна має значний потенціал для організації та розвитку ринку гастрономічного туризму.

Список використаних джерел:

1. Tourkazka. Гастрономічний туризм: поняття та особливості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tourkazka.com/hastronomichnyy-turyzm-ponyattya-ta-osoblyvosti/> – Дата звернення: 24.04.2025.
2. Winetime. Гастрономічний тур на свята. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://winetime.com.ua/ua/gastronomichnyy-turna-svyata?srsId=AfmBOopb6D2QwGcBUZbxNT7tOy5dqs57_y8tA3CQr5bcfYGWvPLYLxK8 – Дата звернення: 24.04.2025.
3. Фіногєєва І. Гастрономічний туризм. [Електронний ресурс] // Tourlib. – Режим доступу: https://tourlib.net/statii_ukr/finogeeva.htm – Дата звернення: 24.04.2025.

УДК 338.48.1

Яценко В.В., студентка 1 курсу, групи ТЗ-11, ФБСО
Науковий керівник: Ярмолюк Д.І., ст. викл.
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Державний університет «Житомирська політехніка»

Сталий туризм в Україні: виклики та можливості

Сталий туризм є важливим напрямом розвитку туристичної галузі, оскільки поєднує економічне зростання з дбайливим ставленням до довкілля та культурної спадщини. В умовах зміни клімату, деградації природних ресурсів та зростання антропогенного навантаження на екосистеми Україна стикається з необхідністю впровадження екологічно відповідальних туристичних практик.

Наша країна має унікальні природні об'єкти – понад 50 національних природних парків, з яких, наприклад, Карпатський біосферний заповідник входить до світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Разом з тим розвиток сталого туризму потребує подолання низки викликів, що гальмують цей процес.

Однією з найбільших проблем є забруднення навколишнього середовища, зокрема у популярних туристичних регіонах. Наприклад, за даними екологічних організацій, щороку на узбережжі Чорного моря накопичується понад 8 тисяч тон пластикових відходів, значна частина яких потрапляє у воду. У Карпатах проблема стихійних звалищ загострюється через масовий туризм і відсутність ефективної системи управління відходами. Також руйнування природних екосистем викликає занепокоєння, оскільки неконтрольоване відвідування заповідників призводить до пошкодження рідкісних ландшафтів. Наприклад, на горі Говерла через велику кількість туристів формується ерозія ґрунту, що руйнує природний рослинний покрив.

Наступною проблемою є недостатній рівень екологічної інфраструктури. В Україні лише близько 30 готелів мають сертифікацію «Green Key» або аналогічні екологічні стандарти. Для порівняння, у Швеції таких закладів понад 500. Відсутність екологічного транспорту також залишається викликом. Наприклад, у Карпатах туристи змушені користуватися особистими автомобілями, що збільшує викиди CO₂, оскільки громадський транспорт розвинений слабо.

Наступною проблемою є недостатня фінансова підтримка сталого туризму. Хоча Україна має доступ до міжнародних грантів, таких як програма ЄС «Horizon Europe» або ініціативи Світового банку, відсутність ефективних державних механізмів для залучення цих коштів обмежує можливості реалізації екологічних проєктів. Наприклад, у 2021 році Україна отримала від ЄС 1,5 млн євро на розвиток екотуризму, однак через бюрократичні процедури використання коштів було уповільнене.

Ще одним викликом є низька екологічна свідомість туристів. Багато мандрівників нехтують правилами поведінки в природоохоронних зонах. У 2022 році в Національному природному парку «Синевир» зафіксовано понад 200 випадків порушення екологічних норм, зокрема випалювання багать та залишення сміття у лісових масивах.

Попри ці виклики, Україна має значні можливості для розвитку сталого туризму. Один із перспективних напрямів – розвиток екотуризму. Наприклад, у Чорнобильській зоні створюється біосферний заповідник, який може стати унікальним об'єктом сталого туризму. Подібні практики вже успішно реалізовані у Фінляндії, де екологічні маршрути забезпечують збереження природних екосистем.

Запровадження «зелених» технологій може значно зменшити екологічний слід туризму. У Європі активно розвиваються екологічно сертифіковані готелі, які використовують сонячну енергію та системи очищення води. В Україні вже працює кілька таких закладів, зокрема готель «Radomysl» у Житомирській області, який використовує енергію з відновлюваних джерел.

Крім того, популяризація екологічного транспорту, такого як електробуси та велосипедні маршрути, може сприяти зменшенню викидів парникових газів у туристичних регіонах. У Львові вже реалізуються проєкти із впровадження електробусів на популярних туристичних маршрутах, що може стати прикладом для інших міст. Важливим кроком також є розширення мережі електрозаправок уздовж основних туристичних шляхів, що сприятиме популяризації електромобілів серед мандрівників. Досвід країн Скандинавії свідчить, що створення зручної інфраструктури для велотуризму може суттєво знизити навантаження на екосистеми, зменшуючи потребу у використанні автомобільного транспорту.

Україна також має можливості для залучення міжнародного фінансування. Наприклад, Програма розвитку ООН (ПРООН) у 2023 році розпочала ініціативу щодо підтримки сталого туризму в громадах Карпатського регіону, яка передбачає виділення 2 млн доларів на розвиток еко-маршрутів та освітніх програм для місцевого населення.

Окрім міжнародних грантів, важливу роль можуть відіграти державні програми з підтримки екологічних стартапів у сфері туризму, які сприятимуть створенню нових робочих місць та розвитку зеленого бізнесу. Успішним прикладом є проєкт «Зелені стежки України», який фінансується частково за

рахунок державних коштів та передбачає розвиток екологічних туристичних маршрутів у національних парках. Такі ініціативи допомагають залучати місцеве населення до туристичної діяльності та зменшувати рівень безробіття в регіонах.

Ключовим фактором успішного розвитку сталого туризму є екопросвіта та популяризація відповідальної поведінки серед туристів. У європейських країнах активно використовуються мобільні додатки, які допомагають туристам знайти екологічно відповідальні заклади. В Україні також започатковано подібні ініціативи, зокрема мобільний додаток «EcoNike», який допомагає відстежувати та прибирати сміття в туристи. Важливо також розвивати навчальні програми та тренінги для підприємців у сфері туризму, що дозволить підвищити рівень екологічної свідомості серед представників індустрії та споживачів туристичних послуг. Наприклад, у Польщі діють спеціальні курси для власників готелів, які навчають ефективного впровадження екологічних стандартів, і цей досвід можна адаптувати для українських реалій. Крім того, державні та громадські організації можуть активно залучати молодь до екоосвітніх ініціатив, таких як екологічні табори та волонтерські програми в природоохоронних зонах.

Отже, сталий туризм в Україні має значний потенціал, але для його розвитку необхідні комплексні заходи. Важливо вдосконалювати законодавчу базу, стимулювати інвестиції у зелену інфраструктуру, розширювати мережу екологічних туристичних маршрутів та активно популяризувати екологічно відповідальну поведінку серед населення. Успішна реалізація цих заходів дозволить не лише зберегти природні та культурні ресурси, а й сприятиме економічному зростанню через сталий розвиток туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – Офіційний сайт. URL:<https://mepr.gov.ua> (дата звернення 02.05.2025)
2. ЮНЕСКО – Інформація про Карпатський біосферний заповідник. URL:<https://en.unesco.org/biosphere/eu-na/carpates> (дата звернення 28.04.2025)
3. Green Key Global – Сертифікація екологічних готелів у світі. URL:<https://www.greenkey.global> (дата звернення 01.05.2025)
4. Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні – Фінансування та підтримка сталого туризму. URL:<https://www.undp.org/ukraine> (дата звернення 30.04.2025)
5. Світовий банк – Аналітичні звіти щодо інвестицій у сталий розвиток. URL:<https://www.worldbank.org> (дата звернення 30.04.2025)
6. Державне агентство розвитку туризму України – Офіційна інформація про туристичні проекти. URL:<https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення 02.05.2025)
7. Громадська організація «Екодія» – Звіти про екологічні проблеми та сталий розвиток. URL:<https://ecoaction.org.ua> (дата звернення 01.05.2025)
8. Українське товариство охорони природи – Аналітичні матеріали про стан довкілля. URL:<http://ukrpryroda.org> (дата звернення 01.05.2025)